

6. szám 2025/nyár

Főszerkesztő: Kövecsesné dr. habil. Gósi Viktória

Felelős szerkesztő: Dr. Lampert Bálint

Rovatvezetők:

Hírek: Balogh-Pécsi Anett

Tanulmányok: Dr. Lőrincz Ildikó

Pedagógia és módszertan: Kövecsesné dr. habil. Gósi Viktória

Akikre büszkék lehetünk – Magyarok a nagyvilágban: Norton Éva

Kézművesség, népi kismesterség: Barabás Renáta

Könyvajánló: Dr. Tóth-Bakos Anita

Szerkesztőbizottság tagjai:

Kövecsesné dr. habil. Gósi Viktória (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Dr. Lampert Bálint (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Dr. Pongrácz Attila (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Dr. Benyák Anikó (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Dr. Lőrincz Ildikó (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Dr. Bukor Emese (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Barabás Renáta (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Balogh-Pécsi Anett (*Széchenyi István Egyetem, Győr*)

Dr. Tóth-Bakos Anita (*Selye János Egyetem, Szlovákia*)

Prof. Dr. K. Lengyel Zsolt (*Regensburgi Egyetem, Németország*)

Dr. Kövérné Dr. Nagyházi Bernadette (*Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Gödöllő*)

Dr. Kádár Annamária (*Babes-Bolyai Tudományegyetem, Marosvásárhely*)

Norton Éva (a MAOSZ elnöke)

Mag. Fothy Csilla (*Zrinyi Ifjúsági Kör, iskolaigazgató, Buenos Aires*)

Szerkesztőségi titkár: Tóthné Pákozdi Szilvia

Olvasószerkesztő:

Dr. Kurucz Anikó

Dőryné dr. Zábrádi Orsolya

Kiadó: Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar, Győr

Szerkesztőség címe: 9026 Győr, Egyetem tér 1., D601/A

Terjesztési forma: online

ISSN 3057-8175

Hírek

Halász Mónika: Beszámoló a Hétfégy Magyar Iskolák Találkozója rendezvényéről.....	3
--	----------

Tanulmányok

Fitus Szilvia: Játékos módszerek a múzeumpedagógiában	4
--	----------

Pedagógia és módszertan

Babos Máté: Élménypedagógiai projekt.....	14
Körmendi Mária: Hogyan írunk kamaszokkal regényt a diaszpórában? ...	18

Akikre büszkék lehetünk - Magyarok a nagyvilágban

Gróz Andrea: Magyarok a nagyvilágban I.	
Az első magyar orvosnő, Hugonnay Vilma.....	42

Kézművesség, népi kismesterség

Barabás Renáta: Mindennapi kenyerünk – Kézműves ötletek a nyári ünnepkörhöz	52
--	-----------

Könyvajánló

Maxim Katalin: Ismerkedő: Nyelv – Jel – Alkotás szóban és írásban	
ECL vizsgafelkészítő tankönyv	78
Szabó Krisztián: Recenzió - Zsolnai József: A tudomány egésze; a magyar tudomány tudománypedagógiai szemléje	81

Ilyenek vagyunk mi

Pereszlenyi Erika: Nürnberg, a magyar diaszpóra kiemelt helyszíne	87
--	-----------

Hírek

Halász Mónika: Beszámoló a Hétvégi Magyar Iskolák Találkozója rendezvényről

2025. április 11-én immár nyolcadik alkalommal rendezte meg a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága a Hétvégi Magyar Iskolák Találkozóját (HMIT), amelyre a világ számos pontjáról érkeztek a diaszpórában működő magyar nyelvet és kultúrát tanító oktatási intézmények képviselői. A rendezvényen több mint 110 résztvevő vett részt, akik szakmai előadásokat, tájékoztatókat hallgathattak meg, és lehetőségük nyílt a tapasztalatcserére is.

A találkozó nyilvános programjait követően zártkörű szakértői értekezletre került sor, amelyen a Nemzetpolitikai Államtitkárság képviselői, a Széchenyi István Egyetem diaszpóra képzésért felelős szakemberei, a NYEOMSZ (Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége) oktatási és kulturális felelőse, Wurst Erzsébet, valamint három kontinens hat országából érkezett szakértők vettek részt.

A megbeszélést Kövecsesné dr. habil. Gósi Viktória nyitotta meg, aki köszöntötte a jelenlévőket, és köszönetét fejezte ki a HMIT megszervezéséért a Nemzetpolitikai Államtitkárságnak. Hangsúlyos témaként szó esett a 2025 júliusában újra induló „Diaszpórában magyar nyelvet és kultúrát tanító szakember” szakirányú továbbképzési szak képzésének indításával kapcsolatosan felmerülő kérdésekről.

Az értekezleten a résztvevők értékelték az eddigi tapasztalatokat, és megállapították: növekvő igény mutatkozik egy olyan új, célzott képzés iránt, amely a diaszpórában végzettség nélkül, de elkötelezetten tanító pedagógusokat és segítő munkatársakat támogatná módszertani tudással.

További témaként szóba került a „jó gyakorlatok” gyűjteményének fejlesztése is. A harmadik alkalommal nyomtatásban és online formában is megjelenő kiadványban a képzés résztvevői által készített munkák szerepelnek, melyek gyakorlati példákon keresztül nyújtanak segítséget és inspirációt a diaszpórában dolgozó kollégáknak.

A találkozó tovább erősítette a diaszpórában tevékenykedő magyar pedagógusok közötti kapcsolatokat, valamint új lendületet adott a közös szakmai munka fejlesztéséhez.

Tanulmányok

Fitus Szilvia: Játékos módszerek a múzeumpedagógiában

A mai, folyamatosan változó és egyre bővülő tudásanyagot igénylő világban az oktatás feladata az, hogy már gyermekkortól kezdve támogassa az embereket abban, hogy egész életük során gyarapíthassák ismereteiket a világról, embertársaikról és önmagukról. Szükséges, hogy a gyermekeket korai életkorban felkészítsük az élethosszig tartó tanulásra. Ennek színtere nem csupán az iskola lehet, hanem a múzeum, a könyvtár, a közösségi ház, a színház, a tudományos és kulturális rendezvények, az online tanulási platformok, valamint a természet és a mindennapi tapasztalatok világa is. Ezek mind hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az egyén élményszerűen, saját tempójában, érdeklődésének megfelelően mélyítse el ismereteit és fejlessze önmagát.

„A múzeum a kulturális javak tudományosan rendszerezett gyűjteményeiből álló muzeális intézmény, amely a kulturális javakat és a szellemi kulturális örökség elemeit tudományos, örökségvédelmi, oktatási és ismeretátadási céllal gyűjti, megőrzi, feldolgozza, kutatja és kiállítja, továbbá egyéb formákban közzéteszi. Tevékenységével elősegíti a természeti, társadalmi, művészeti, kulturális és tudományos összefüggések kutatását, megértését, nyomon követi azok jelenkori változásait és folytonos művelődésre ösztönöz.” (1997. évi CXL. törvény)

Az élményalapú tanulás szemlélete jól érvényesül a múzeumi környezetben, ahol a látogatók közvetlen tapasztalatokon, interaktív élményeken keresztül mélyíthetik el tudásukat. A múzeumok nem csupán tudást közvetítenek, hanem lehetőséget teremtenek az aktív felfedezésre, a személyes élményeken alapuló tanulásra is. Éppen ezért az élménypedagógia elvei szorosan kapcsolódnak a múzeumok alapvető funkcióihoz, különösen az ismeretátadás és tudománykommunikáció területéhez.

Indokolt röviden áttekinteni a múzeumok alapvető funkcióit, amelyek három jól elkülöníthető szerepkör köré csoportosíthatók.

Elsőként említhető a gyűjteménygyarapítás, valamint az összegyűjtött anyag megőrzése, rendszerezése és konzerválása, amely a kulturális örökség védelmének egyik alappillére.

Másodikként a tudományos kutatás, amely a gyűjtemény szakszerű feldolgozását, értelmezését és dokumentálását foglalja magában.

Harmadrészt pedig a múzeumi ismeretátadás, amely a kutatási eredmények és a gyűjtemény egyes elemeinek közérthető, élményszerű bemutatásán keresztül szolgálja a nyilvánosságot, elősegítve ezzel a tudományos ismeretek társadalmi hasznosulását. (Matskási 2000)

„A múzeumi tanulás, az aktív interpretáció folyamata semmi más, mint a személyessé váló kulturális identitás konstruálásának kivételezett, királyi útja. A múzeum termei a kortárs nemzeti kultúra laboratóriumaként állnak előttünk, kísérletek, modellek, értelmezések, kérdések és válaszok sora, utalásokkal teli helyeiként, ahol egyszerre tanulunk egymástól, a művektől és a művekről, végül, de nem utolsósorban, éppúgy, mint a színházban: a rendezéstől”. (Hemrik 2009, 142. o.)

Hemrik értelmezésében a múzeumi tanuláshoz mind a befogadó, mind az ismeretet átadó fél aktív hozzájárulására van szükség. A múzeum termeit laboratóriumként, kísérletek helyszínékként értelmezi. A látogatóknak aktívan részt kell venniük a kiállított művek értelmezésében és ebben az összefüggésben inkább múzeumi felhasználóknak nevezhetjük Őket. Ez a fajta meghatározás szoros kapcsolatban áll a konstruktivista pedagógiai irányzattal, mely az 1970-es évektől jelenik meg. A tanulók állnak a középpontban, akik a korábbi ismereteik és a meglévő eszközök segítségével egy új fajta tudást hoznak létre. A tanulás a saját tapasztalatokhoz alkalmazkodik és nem egy elvárt külső szabályrendszerhez. A tudás és a tanulás egy belső felépített folyamat, a befogadó mellett a tudás átadójának is hatalmas szerepe van. (Nahalka 2002)

George Hein vezette be a konstruktivista tanulás elméletet a múzeumi környezetbe. Meglátása, hogy a múzeum látogatói a korábbi tapasztalataik alapján a múzeumi élmények kibővítésével új ismeretekre tehetnek szert egy kiállítás megtekintése és befogadása alkalmával.

A múzeumpedagógia a neveléstudomány egy különleges ága, amelyben a múzeum az iskolával együttműködve járul hozzá a tudás átadásához és a neveléshez. (Hadrnagyi 2007)

A múzeumokban zajló ismeretátadás elnevezése a különböző korosztályok szerint eltérő. Az óvodás és iskolás gyerekekkel kapcsolatos tevékenységeket múzeumpedagógiának nevezzük, míg a felnőttek esetében múzeumandragógiáról, az idősekre fókuszáló programokat pedig múzeumgerontagógiának hívjuk. (Vásárhelyi-Kárpáti 2009)

A tanulási helyzeteket három kategóriába sorolhatjuk: formális, non-formális és informális tanulás.

A formális tanulás intézményi keretek között zajlik, strukturált folyamat, elvont fogalomrendszerre épülő gondolkodást feltételez, nyomon követhető dolgozattal, számonkéréssel és dokumentummal, okirattal zárul.

A nonformális tanulás az iskolán kívül, részben szervezett keretek között, mentor segítségével megszerzett gyakorlati tudás.

Az informális tanulás nem szervezett folyamat, rejtett tudás, személyes tapasztalatokból származó ismeretek jellemzik. A múzeumok az informális oktatás, az élményszerű ismeretszerzés lehetséges helyszínei.

“A múzeumpedagógia az iskolán kívüli ismeretátadással foglalkozó, múzeumi keretek között zajló pedagógiai oktató-nevelő tevékenység, melynek alapja a múzeumi gyűjtemény és kiállítás, épül a formális, iskolarendszerű oktatásra, és figyelembe veszi a korosztályi sajátosságokat.”
(Csesznák 2009)

Közvetlen célja, hogy a múzeumban őrzött anyagi és szellemi értékeket – mint a gyűjteményeket, kiállításokat és kutatási eredményeket – a pedagógia eszköztárára támaszkodva élményszerűen, befogadható módon közvetítse a látogatók számára.

Közvetett célja egy olyan múzeumlátogató generáció nevelése, amely tisztelettel viszonyul a múlt tárgyi és szellemi örökségéhez, valamint nyitott és érzékeny a társadalmi kérdések és problémák iránt.

A múzeumpedagógia a „szórakozva tanulás” elvét követi, életkori sajátosságokra építve, tapasztalati és komplex tanulást kínálva. Célja, hogy játékos keretek között fejlessze a gyermekek esztétikai érzékét, kulturális ismereteit és identitását.

A módszerek között szerepelnek:

- a tárlatvezetések,
- feladatlapok,
- kézműves tevékenységek,
- drámapedagógia,
- társasjátékok,
- viták,
- projektmunkák,
- történetmesélés,
- mobiltanulás,
- digitális történetmesélés és a multimédiás eszközök alkalmazása.

A **tárlatvezetés** a múzeumpedagógiában az egyik legkorábban kialakult és legrégebbi hagyományokra visszatekintő eszköz. Múzeumpedagógiai programok keretében alkalmazva a bemutatás elsősorban az oktatási célokat szolgáló, gondosan kiválasztott tárgyakra irányul. E módszer alkalmazásakor különösen fontos, hogy elkerüljük a hagyományos, frontális oktatási

technikákat, mivel ezek csökkenthetik a résztvevők bevonódását. Ehelyett a beszélgetés előnyben részesítendő, amely lehetőséget nyújt a célcsoport aktív bevonására, az érdeklődés fenntartására, valamint a kritikai és kreatív gondolkodás ösztönzésére.

A feladatlapok és foglalkoztató füzetek a múzeumpedagógiai gyakorlatban széles körben alkalmazott eszközök. Ezek a segédanyagok különféle formában jelenhetnek meg, például vezetőfüzetként vagy játékos foglalkoztatóként. Kialakításuk során kiemelten fontos, hogy a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelő nyelvezetet és feladattípusokat alkalmazzanak, elősegítve ezzel az élményszerű tanulást. A változatos feladatokkal – például rejtvényekkel, rajzolással, logikai feladatokkal – történő munkáltatás ösztönzi a gyerekek figyelmét és aktív részvételét. Kisebb korosztály esetében különösen hasznos lehet egy grafikai elemekkel ellátott, állandóan megjelenő mesefigura vagy rajzos karakter bevezetése, amely végigkíséri a gyermekeket a kiállításon, ezáltal személyesebb és játékosabb élményt nyújt.

A kézműves tevékenységek és a tárgykészítés a hazai múzeumpedagógiai gyakorlat egyik legelterjedtebb és legnépszerűbb módszerei közé tartoznak, különösen a gyermekcsoportok körében. E módszertan alapvetően a résztvevők aktivitására, kreativitására és kez ügyességére épít, így jelentős szerepet játszik a finommotoros képességek fejlesztésében, valamint az alkotás örömeinek meg tapasztalásában. Alkalmazása során kiemelt szempont, hogy az elkészítendő tárgy tematikusan illeszkedjen a múzeum kiállítási profiljához, valamint a gyűjtemény tartalmi sajátosságaihoz. A tárgykészítés folyamata így nem csupán manuális tevékenységként értelmezhető, hanem a múzeumi tartalmak mélyebb megértését és feldolgozását is elősegíti.

A drámapedagógiai módszerek alkalmazása különösen hatékony eszköz a történelmi korok, események és szereplők élményszerű bemutatására. E megközelítés lehetőséget kínál a résztvevők kreativitásának kibontakoztatására, valamint a történelmi, társadalmi vagy kulturális jelenségek mélyebb, érzelmileg is átélhető megértésére. A módszer hatékonysága elsősorban abban rejlik, hogy a feldolgozott problémahelyzeteket a tanulók saját élményként élik meg, így a tudás nem csupán kognitív, hanem érzelmi szinten is rögzül. A gyakorlatban leggyakrabban szituációs és szimulációs játékok, valamint ismert történetek dramatizálása révén valósul meg az élménypedagógiai célkitűzések elérése.

A **vetélkedők és a társasjátékok** a múzeumpedagógia kedvelt és széles körben alkalmazott módszerei közé tartoznak. A vetélkedők elsősorban a felső tagozatos általános iskolások és középiskolás diákok számára kínálnak izgalmas tanulási lehetőséget, míg a társasjátékok alkalmazása az óvodáskortól kezdve egészen a felnőttkorig minden korosztályban eredményes lehet. E módszerek közös jellemzője, hogy játékos formában aktivizálják a résztvevők szellemi és/vagy mozgásos képességeit, elősegítik a kreativitás kibontakozását, valamint fejlesztik a szociális kompetenciákat, mint például az együttműködés, a versenyszellem és a kommunikáció. A játékos tanulási formák így jelentősen hozzájárulnak a múzeumi élmény élményszerűségéhez és pedagógiai hatékonyságához.

A **vita** mint múzeumpedagógiai módszer különösen jól illeszkedik a serdülőkori fejlődépszichológiai sajátosságokhoz, amelyek közé tartozik a kritikai gondolkodás kibontakozása, a megkérdőjelezés iránti nyitottság és az érvek mentén történő véleményformálás igénye. A vitára épülő foglalkozások hatékonyan fejlesztik az önálló véleményalkotás képességét, az érveléstechnikai ismereteket, valamint elősegítik a problémák több nézőpontból való megközelítésének felismerését. Továbbá fontos szerepet játszanak abban, hogy a résztvevők megtanulják tiszteletben tartani mások véleményét, még akkor is, ha az eltér a saját álláspontjától. E módszer így nemcsak a kognitív, hanem a szociális kompetenciák fejlesztéséhez is hozzájárul.

A **projektmódszer** a múzeumpedagógiában elsősorban hosszabb távú, több alkalomra épülő programok – például múzeumi szakkörök, táborok – keretében alkalmazható hatékonyan. E módszertan lehetőséget biztosít a tanulók aktív, alkotó részvételére, miközben különféle feladatokon keresztül komplex módon dolgozhatják fel a múzeumi tartalmakat. A projektmunka során a múzeumpedagógus feladata, hogy olyan sokszínű és változatos részfeladatokat kínáljon, amelyek lehetővé teszik a résztvevők érdeklődésének megfelelő választást, ezzel elősegítve az egyéni bevonódást és motivációt. A módszer nem csupán az ismeretelsajátítást támogatja, hanem jelentős mértékben fejleszti a szociális kompetenciákat is: a közös munkavégzés során erősödik a csoporthoz tartozás érzése, fejlődik a kompromisszumkészség, valamint a feladatvállalás és a felelősségérzet.

A **történetmesélés** elsősorban a képzeletre és a narratív befogadásra épít. Pedagógiai értéke abban rejlik, hogy fejleszti a vizuális gondolkodást, a képzelőerőt, valamint a szókinccset,

így különösen hasznos a nyelvi és kommunikációs kompetenciák megerősítésében. A történetmesélés sajátossága, hogy képes személyessé és érzelmileg is átélhetővé tenni a bemutatott témát, ezáltal elősegítve a mélyebb megértést és az élményszerű ismeretszerzést. Különösen alkalmas különböző kultúrák, korszakok vagy társadalmi jelenségek érzékeny és árnyalt bemutatására, miközben a történetek nem csupán információt, hanem értékeket is közvetítenek a hallgatóság felé.

A **mobiltanulás** a korszerű múzeumpedagógiai gyakorlatok közé tartoznak, melyek a vezeték nélküli kommunikációs technológiák – például mobiltelefonos alkalmazások, internetes tartalmak vagy audio guide rendszerek – segítségével teszik lehetővé az ismeretszerzést. Ezek a digitális alapú programok kiválóan illeszkednek a modern tanulási szokásokhoz, és lehetőséget nyújtanak arra, hogy a hagyományos múzeumpedagógiai módszerek élményszerűbbé, interaktívabbá váljanak.

A **digitális történetmesélés és a multimédiás eszközök alkalmazása** egyre nagyobb szerepet kap a modern múzeumpedagógiában. E módszer keretében a résztvevők különféle kreatív feladatokat végezhetnek, mint például forgatókönyvírás, szövegszerkesztés, vizuális elemek szerkesztése és módosítása, zenei aláfestés kiválasztása, valamint hang effektek hozzáadása. Az ilyen típusú tevékenységek nemcsak a technológiai eszközök használatát mélyítik el, hanem elősegítik a komplex gondolkodást, az esztétikai érzék fejlődését.

E módszerekre épülnek a hazai múzeumok programjai:

- tematikus interaktív foglalkozások,
- kézműves műhelyek,
- múzeumi órák,
- múzeumi szakkörök,
- múzeumi táborok,
- tematikus hetek.

Elsődleges célcsoportjuk az óvodás, általános és középiskolás korosztály, feldolgozhatóak az anyagok, családi, egyéni vagy kiscsoportos formában, leggyakoribb résztvevők azonban az iskolai csoportok.

Az iskolai csoportok múzeumlátogatása kettős motivációval történik: belső ok az iskolai kötöttségekből való kiszakadás és az újdonság felfedezése, míg külső motiváció az iskolai kötelezettség teljesítése tanulási céllal. A múzeumok oktatási szerepe kiemelkedő, mivel élményszerű foglalkozásokon és tárlatvezetéseken keresztül kiegészítik az iskolai tananyagot.

A sikeres múzeumi tanulás feltétele a pedagógus és múzeumpedagógus együttműködése. A tanárnak tudatosan be kell építenie az ott tanultakat a tanórákba, összekapcsolni a tananyaggal, ehhez pedig fontos, hogy felkészült legyen a múzeumpedagógiai foglalkozásokból illetve, hogy a múzeumok időben megosszák éves programjaikat az iskolákkal.

A múzeumlátogatás iskolai céljai három típusba sorolhatók:

- egy új témakör bevezetésére, érdeklődés felkeltésére,
- már megkezdett témához kapcsolódva, annak elmélyítésére,
- egy tanulási egység lezárásaként, az ismeretek rendszerezésére és gyakorlati megfigyelésére. Ez különösen fontos a természettudományos tárgyaknál, ahol a valóságban is megfigyelhető jelenségek segítenek a tanulásban.

A pedagógiai szempontból leghatékonyabb, ha a múzeumi foglalkozás három részből áll: egy előkészítő órából, magából a múzeumi látogatásból, és egy lezáró, összegző órából. Az előkészítő foglalkozást az iskolai tanár tartja, ennek célja a múzeumi tanulás megalapozása. A középső szakasz a múzeumban zajló múzeumpedagógiai óra. A harmadik szakaszban, az iskolai környezetben feldolgozzák a látottakat és tapasztaltakat, összevetve azokat a tananyaggal. Ez a hármas szerkezet biztosítja, hogy a múzeumi élmény ne különálló esemény legyen, hanem szerves része a tanítási-tanulási folyamatnak. A múzeum nem helyettesíti az iskolát, hanem kiegészíti azt – az iskolai tudás a múzeumban, a múzeumi tapasztalat pedig az iskolában nyer értelmet.

A múzeumpedagógus számára elengedhetetlen, hogy ne csak általános pszichológiai ismeretekkel, hanem a gyermeklélektan, neveléslélektan és fejlődéslélektan alapjaival is tisztában legyen, hogy szakszerűen és hatékonyan tudjon foglalkozni a látogatókkal. Egy egyszerű múzeumlátogatás önmagában is hordozhat nevelő hatást, azonban így ritkán képes olyan mélyreható ismeretátadásra és személyiségformálásra, mint egy átgondoltan megtervezett múzeumpedagógiai óra vagy foglalkozás.

A múzeumpedagógia nemcsak oktatási eszköz, hanem hidat képez múlt és jelen, tudomány és élmény, játék és tanulás között.

Virtuális túrák, séták, kiállítások a magyar múzeumokban:

- Hagyományok Háza – Élő népművészet 2015. – virtuális séta:
https://kiallitas.hagyomanyokhaza.hu/ONK_2015/
- Hagyományok Háza – Élő népművészet 2021. – virtuális séta:
https://kiallitas.hagyomanyokhaza.hu/ONK_2021/
- Szépművészeti Múzeum – Magyar táj magyar ecsettel – virtuális kiállítás:
<https://magyartajak.szepmuveszeti.hu/>
- Szépművészeti Múzeum – Magyarországi művészet 1600–1800 – virtuális kiállítás:
<https://virtualiskiallitas.szepmuveszeti.hu/tour/regi-magyar-gyujtemeny>
- Petőfi Irodalmi Múzeum – virtuális kiállításai:
<https://pim.hu/kiallitasok/virtualis>
 - Szabó Magda: <https://szabomagda.pim.hu/>
 - Arany János: <https://aranyjanos.pim.hu/>
- BTM Aquincumi Múzeum és Régészeti Park – virtuális túra:
<https://www.aquincum.hu/e-muzeum/virtualis-tura/>
- Néprajzi Múzeum – Motívumalkotó alkalmazása:
<https://motivumalkoto.neprajz.hu/>
- Parlament – virtuális séta:
<https://www.parlament.hu/web/orszaghaz/virtualis-seta>
- Mesemúzeum- Kincseskamra- kortárs írók kincsei
<https://www.thinglink.com/media/1429019422709776385>

Felhasznált irodalom:

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a köz-művelődésről

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.tv (letöltés: 2025. április 10.)

Csesznák É. (2009) Múzeumpedagógiai ismeretek I. In: Tájházi Akadémia 2009 - oktatási anyag https://www.tajhazszovetseg.hu/wp-content/uploads/2013/04/19_csesznak_eva_-_muzeumpedagogiai_ismeretek_1.pdf (letöltés: 2025. április 10.)

Guba P. (2015) Mediális tárgyak szerepe a természettudományi és művészeti múzeumi gyerek-foglalkozásokon, Msc Diplomamunka, Budapest. <https://core.ac.uk/reader/51326309> (letöltés: 2025. április 10.)

Hadnagy I. (2007) A múzeumpedagógia szoros kapocs a múzeum és az iskola között, Védelem Online <https://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/636-a-muzeumpedagogia-szoros-kapocs-a-muzeum-es-iskola-kozott.pdf> (letöltés: 2025. április 10.)

Halászné Szakács É. (2017) Az iskolán kívüli oktatás és nevelés szinterei és módszerei Múzeum-, zoo-, botanikus kerti és erdőpedagógia. In: Tanulmánykötet Mészáros Károly tiszteletére (2017) 95–119. o.
http://publicatio.uni-sopron.hu/1340/1/10_HalaszneSzakacsEva_2_Muzeumpedagogia.pdf (letöltés: 2025. április 10.)

Hemrik L. (2009) Modellek a kortárs művészet múzeumpedagógiai gyakorlatában. In: Foghtűy, K., Szepesházyiné Kurimay, Á. (szerk.) Múzeumpedagógiai tanulmányok III. Budapest. 69-74.
p Koltai ZS. (2011): A múzeumi kultúráközvetítés változó világa. A múzeumi kultúráközvetítés pedagógiai és andragógiai szempontú vizsgálata. Gondolat Kiadó, Budapest.
<https://mek.oszk.hu/10100/10115/10115.pdf> (letöltés: 2025. április 10.)

Nahalka, I. (2002) A tanulás. Tanulmány, In: Falus, I. (szerk.) Didaktika (Elméleti alapok a tanítás tanulásához), Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 117-158. o. https://mersz.hu/dokumentum/m1037adk_57/#m1037adk_fiii (letöltés: 2025. április 10.)

Lampert Bálint-Kövecsesné Gósi Viktória-Kiss Boglárka Zsófia: A környezeti nevelés lehetőségei múzeumban, In: Gróz Andrea - Kövecsesné Gósi Viktória - Várszeziné Gáncs Erzsébet (szerk.) Gyermek – Kultúra – Nevelés, Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr, 2021. 86-96. o.
https://ak.sze.hu/images/Gyermekcult%C3%BAra%20tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet_bor%C3%ADt%C3%B3val%20K%C3%89SZ.pdf (letöltés: 2025. április 12.)

Vásárhelyi T. – Kárpáti A. (szerk.) (2009): A múzeumi tanulás kézikönyve. Magyar Természettudományi Múzeum, ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Információtechnológiai Központ, Budapest <https://doksi.net/hu/get.php?lid=19065> (letöltés: 2025. április 10.)

Pedagógia és módszertan

Babos Máté: Élménypedagógiai projekt

Ötletgyűjtemény egy lehetséges projektmegvalósításhoz

Téma: kulturális sokszínűség

Osztály: 6. osztály

Cél: a tanulók mélyebben megbecsüljék a különböző kultúrák egyedi aspektusait, valamint az empátia és tisztelet fejlesztése a kulturális sokszínűség terén.

Időtartam: 1 hét

1. Bevezetés a kulturális sokszínűségbe (1. nap)

- Beszélgetés a kulturális sokszínűségről és fontosságáról
- Marie Murray - Hanane Kai: Kulturális sokszínűség c. könyv
- <https://www.youtube.com/watch?v=BDBvmR5WjK0>
- Fogalmak és kifejezések megbeszélése (kultúra, sokszínűség, identitás, tolerancia, empátia, kulturális örökség, sztereotípiák)
- A tanulók megosztják egymással az első gondolataikat a témáról – kiscsoportos megbeszélés “egy megy három marad” módszerrel

2. Tanulók bevonása a kultúrába étellel, zenével, művészettel, öltözettel (1-2. nap)

- Különböző kultúrákról és népekről nézünk videókat, hallgatunk zenét, nézünk képeket, hogy legyen fogalmuk, hogy más nép hogy él
- Egy nemzetközi fesztiválon részt veszünk a gyerekekkel, ahol megkóstoljuk az adott nép ételeit és megismerkedünk az öltözködésükkel is

3. Csoportok kialakítása és feladatátadás (2-3. nap)

- Egy sombrero-ból mindenki húz egy kártyát, amin a hat kultúra egy-egy zászlaja van (spanyol, német, svéd, japán, görög, afrikai - Dél-afrikai Köztársaság zászlaja, de egész Afrikát érthetjük alatta)
- 6x4 fős csoportokat alakítanak így ki
- Kultúrák megbeszélése, hogy ki melyiket kapta (ha egy csoport nagyon szeretne, választhat más kultúrát)

- A csoporton belüli szerepek megbeszélése (írnok, főkereső, szakértő [majd ő prezentál; egyben kereső is], menedzser [ő felel a feladat haladásáért és koordinációjáért; egyben kereső is])
- Feladat: egy bemutató készítése A/2-es lapra, amit majd bemutatnak a szülőknek, valamint egy nemzeti étel elkészítése. A szülőknek való prezentálásnál az asztalt is fel kell díszíteni, hogy minél inkább az adott népet tükrözze (zászlóval, zenével, tárgyakkal, szavakkal...). Cél: a szülők úgy érezzék magukat, mintha az adott kultúrában lennének.

4. Kutatási fázis (3. nap)

- A választott kultúra megismerése: történelem, hagyományok, vallás, művészet, tánc, zene, viselet, ételek.
- Összefüggések keresése, hogy vajon mi miért alakult ki így? (Plusz pont az értékelésnél) (Pl.: svédeknel a juh: sok volt az állat, és télen meghaltak volna)

5. Projektek első körű bemutatása az osztálynak (4. nap)

- A kutatási fázisban összegyűjtött anyag alapján.
- Ha már van ötlet az asztaldíszre és a hangulat megteremtésére, az is
- Az osztálytársak értékelik és elmondják, hogy szerintük mik a pozitívumok és mit lehetne még hozzá tenni

6. Kulturális konfliktusról beszélgetés. Miért alakulhat ki, hogyan tudjuk megelőzni?

(4-5. nap)

- Akár egy külsős személyt, pl. külföldit meghívni, vagy Görög Ibolyát, mint protokoll tanácsadó
- Találkozás egy másik kultúrából származó emberrel/csoporttal, akivel beszélgethetnek, tanulhatnak tőle
- A kultúrára legjellemzőbb, de könnyen elkészíthető étel megfőzése (pl. spanyol: patatas bravas, paella, tortilla española; német: Kaiserschmarrn, zsemlegombóc; svéd: Kardemummabullar, semla; japán: okonomiyaki, yaki udon; görög: görög saláta, moussaka; afrikai: Jollof Rice, allocó)

7. Prezentáció és értékelés (5. nap)

- Az asztalok elkészítése és elrendezése
- Szülőknek bemutató tartása, a nemzeti ételek megkóstolásával
- Értékelés: minden szülő kap egy cetlit, amin szavazhat, hogy számára melyik volt a legjobb asztal. A legtöbb szavazatot kapott csoport ünnepélyesen elnyeri a “Kulturális szakértő” kupát.

Források

<https://www.sutori.com/en/story/elmenypedagogiai-modszerek-a-gyermekkkultura-kozvetite-seben--5ZMwHFW95EkrvpimRhDo8X5L> (letöltve: 2024.05.07.)

https://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Pedagogus_mestersgV2/92_lmnypedaggia.html (letöltve: 2024.05.07.)

<https://www.youtube.com/watch?v=BDBvmR5WjK0>

<https://www.youtube.com/watch?v=BDBvmR5WjK0> (letöltve: 2024.05.08.)

https://www.srpszkk.hu/tamop412b/kooperativ_tanulas/5_a_kooperativ_mdszerek_be_trendes_mutatja.html (letöltve: 2024.05.08.)

<https://www.scandinaviastandard.com/what-is-swedish-food-your-ultimate-guide-to-eating-in-sweden/> (letöltve: 2024.05.09.)

<https://www.byfood.com/blog/travel-tips/japanese-traditional-foods> (letöltve: 2024.05.09.)

<https://www.travelawaits.com/2706119/flavorful-national-dishes-to-try-africa/> (letöltve: 2024.05.09.)

Körmendi Mária: Hogyan írjunk kamaszokkal regényt a diaszpórában?

Körmendi Mária, a cikk írója, a Baden Württembergi Konzuli Magyar Iskola és Óvoda stuttgarti tagiskola felsős csoportjának tanárnője. A cikkben szereplő fotókat a szerző készítette.

Bevezetés

A legfontosabb kérdés talán nem is az, hogy hogyan írassunk meg egy sok szálon futó történetet a gyerekekkel, hanem az, hogy miért és minek. A módszer a különböző szövegfajták gyakorlását jelenti, aminek úgysem lehet maradéktalanul eleget tenni, de jó tapasztalatokat lehet szerezni. Az idősíkokban történő átjárásnál is csak egy kicsit kellett a meglévő tudáshoz hozzáadni, a leírás és az elbeszélés már nem okozott gondot, a párbeszédnek viszont komoly kihívást jelentettek.

A hogyan kérdése bennem többször merült fel, amikor a leírt anyagot a füzet mellett cetlikről, telefonos üzenetekről kellett összeszednem, és a stílus béli káoszából legalább látszólagos harmóniát teremteni. A helyesírás legalább annyira tarka képet mutatott, mint a mondatalkotás, ez utóbbiban sokszor volt tetten érhető a német minta. Talán a miért kérdésre a legegyszerűbb válasz az lehet, hogy ez volt a feladat, amivel teljes mértékkel azonosulni tudtam, és általam a gyerekek is. Hiszen ebben a korban a legszínesebb az ember fantázia világa, amit, jó esetben, képes másoknak is megmutatni. A minek a legizgalmasabb kérdés. A válasz nagyon egyszerű: mert jó móka! De ha egy kicsit jobban megvizsgáljuk, akkor egy ilyen közös alkotásnak van valami ősi összetartó ereje, a kalákában végzett munka közben a közös dalok, mesék még jobban megszilárdították a közösséget. A valahová tartozás az ember ösztönös igénye, ami távol az ott-hontól még fokozottan érvényes. A regény hőse is akkor talál otthonra, amikor azok veszik körül, akiket szeret, a földrajzi hely teljesen másodlagos.

Az előzmények

A Baden Württembergi Konzuli Magyar Iskola és Óvoda tíz éve tíz helyszínen harmincegy csoportban négy korosztály szerinti felosztásban működik. Már évek óta saját tanmenettel dolgozunk, amit a pedagógusok állítanak össze. Az első években, amikor még kevesebb helyszín volt, minden pedagógus a maga csoportjának állította össze a 60 tanítási óra tanmenetét, majd a korona, főleg online oktatás időszakában az iskola vezetősége úgy döntött, hogy egységes legyen

minden csoport számára a tanév témája, és ezt dolgozza fel mindenki interdiszciplinárisan a korosztálynak megfelelően.

Az első témánk Jókai Mór Cigánybáró című regénye volt, a kicsiknek az ebből készült Szaffi mese. A következő év témája Magyarország tájainak képzeletbeli bejárása, itt a földrajz, környezetismeret mellett nagy hangsúlyt kapott a hagyományőrzés, az irodalom, ének. Ezt követte a magyar történelem jeles eseményekkel és személyekkel. A tavalyi tanévben viszont elég komoly változtatásokat vezettünk be, megmaradt a négyes felosztás korosztály szerint, de témában, tanmenet tervezésben teljesen eltérő rendszerben kezdtünk el gondolkodni. Az óvodások tanmenete négy éves periódusokban ismétlődni fog, természetesen állandó újragondolása, bővítés mellett. Az alsósoknál ez az ismétlődés két évente történik, és azt a korosztályt érinti, akik elkezdnek magyarul írni és olvasni. Az elmúlt tanévben az alsós csoport, aminek jelenleg átmeneti csoport a neve, nagyobb alsósokból és kisebb felsősökből állt, és a felsősök nem kaptak állandó tanmenetet, hanem csak a közös témát kapták meg, ami alapján egységes, csoportra igazított tanmenetet dolgoztak ki a pedagógusok.

A tanév témája: A művészetek. A tanmenet megírásánál a magyar művészetek témakörhöz az előző két év anyagának ismétlését és egy "regény" megírását kapcsoltuk. A tantestületi értekezleten az iskola vezetője, Éberling Tímea úgy vezette fel a témát, hogy megadott pár szót, és ebből kellett a tanároknak teljesen szabadon alkotni egy rögtönzött irodalmi művet. Ez a kis felvezető játék megmutatta, hogy mire képes a képzelet, ha szabadon szárnyalhat. Ezt a szabadságot szerettem volna biztosítani a tanulóknak is, hogy úgy jussanak új ismeretekhez, hogy közben az egyéniségüket, tehetségüket is megmutassák.

A 2023/24- es tanév kezdete

Ahhoz, hogy a szülőknek bemutassam, hogy miről szól majd a tanév, az első órán bevonam őket is egy szabad képzettársítás játékba, ahol a színekkel játszottunk, a színekhez érzéseket, majd rövid történetet kellett kapcsolni.

A tanulókkal az első témánk a magyar festészet volt. A legfontosabb ismeretek átadása mellett hagytam, hogy a kivetített festmények hassanak rájuk. Egy év után kaptam visszajelzést két tanulótól, hogy elmentek megnézni egy Munkácsy kiállítást. Határozottan merem állítani, hogy ebben hatalmas szerepet játszott az is, hogy Munkácsyról úgy tudtam beszélni, hogy a saját élményeimet is beleszőtem. A személyes érintettség mindig ad valami pluszt a száraz tényekhez.

Amikor Békéscsabán a Vásárhelyi Pál Műszaki Szakközépiskolában tanítottam, a gyerekekkel gyakran jártunk a Munkácsy kúria kertjébe, és húsz év alatt sokszor mentem át magába az épületbe is, mert fontosnak tartottam megmutatni a gyerekeknek, hogy ki lakott a szomszédban. A berendezési tárgyak, tanulmányok, vázlatok, festmények sosem váltak unalmassá, hanem kedves ismerősömmé tették Munkácsy Mihályt, akinek az életéről - sokat olvasva - ,úgy tudtam mesélni a gyerekeknek, hogy nekik se egy megtanulandó anyag legyen, hanem élmény. Sikerült a festőt korban közel hozni a gyerekekhez azzal is, hogy a gyerekkoráról, árvaságáról meséltem. A regény gyerek főszereplőjének így lett Munkácsy az egyik alakmása, és bár sorsuk a későbbiekben semmi hasonlóságot nem mutatott, mégis érezhető a hatása. Hiszen a regényben is megjelenik egy olvasó női alak, aki az elveszített édesanyját sejteti, a hozzá készült rajz pedig egyértelműen alátámasztja ezt.

“Egy rajz hever előtte, egy nő olvas. Egy festőnél látott valami hasonlót egyszer régen. Vajon mit olvas a nő? Esetleg egyszer ő is elmesélhetné a történetét. Egy megfakult emléket próbál vonalakba önteni, de egyre elmosódottabb minden.” A főszereplő folyamatos fejlődése, az újabb szereplők hatása a történésekre és a főhősre a kriminek indult, romantikus szerelmi történetet lassan egy fejlődési, utaztató regénnyé alakította. A kisfiú a maga zárt világából kilépve cselekvő fiatal céltudatos férfivá ért az események sodrában.

Előszó - a regény valódi előszava

“A történetünk nem történelmi regény, hitelessége erősen megkérdőjelezhető, de nem is ez volt a célunk, inkább az emberi lét sokszínűségének bemutatása, minden erényével és gyarlóságával együtt.”

13 tanuló álmodta meg a történetet, a karaktereket egy felnőtt irányítása mellett. Három iskolai év tananyaga jelenik meg egyes részekben, máshol a kamaszosan színes fantázia. Valós és képzeletbeli tájak keverednek. A véletlenek és a tudatosság elemei olvadnak egybe. Ennek a különleges fúciónak köszönhetően, valami teljesen egyedül alkottak ezek a gyermekek, akiknek kora és nyelvi tudása is eltérő.

Sokszor magunk is meglepődtünk, hogy milyen fordulatok következtek be egy-egy házi feladat megírása után. Néhány szereplő alakmása fellelhető a csoportban, van olyan, akit a képzelet hozott létre, és van, aki erős hasonlóságot mutat egy történelmi személlyel.

Volt, hogy vitatkoztunk, volt néhány könnyecsepp is, ha nem került be valakinek az alkotása a regénybe, bár igyekeztem valahogy minden szílat beleszőni, és a végén elvarrni is. Sok nevetés is volt, mert néha olyan bakikat vétettünk, ami megmosolyogtatott bennünket.

Nem hibátlan az, amit az olvasónak átnyújtunk, de a 12 és 18 év közötti tanulók fogalmazása alakult napról napra azzá a kisregénnyé, amit most szeretettel adunk azoknak, akik megtisztelnak bennünket azzal, hogy elolvassák az alkotásunkat.

Köszönet a könyv lektorálásáért és formai jegyeinek kialakításáért két anyukának, és a szülői háttérnek, ami lehetővé tette, hogy ne csak tanuljunk, őrizzük a magyar nyelvet szombatként, hanem valami újban is kipróbáljuk magunkat.”

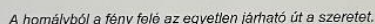
A regény kezdő mondatai

“Ki bolyong a sűrű erdő mélyén csillagtalán sötét éjszakában? Egy árva hét éves kisfiú. Csapzott hosszú fekete haja keretezi csontos arcát, mély, sötétkék szemeiben félelem. Egykori otthona semmivé lett.

Ezt a képet őrzí önmagáról a tizenöt éves Németh K. István, aki most a tükörben figyeli a változásokat.”

Minden tanévnek vannak kedvenc szavai, szókapcsolatai, sorai. A Magyarország témánál a róna volt az egyik kedvenc, az idei évnek a smaragdööld, illetve, a regényindító: *“a sűrű erdő mélyén csillagtalán sötét éjszaka”*... Arra mindig nagyon ügyelek, hogy jelzőkkel ékesítsük az írásainkat, beszédünket. Lehet, hogy kicsit fellengzősnek hat a mai egyszerűsített szóhasználatban, de mindenki annyit tart meg magának, ami az övé. Az értékmentésnek ez is része, hogy ritkán használt szavakat adunk a gyerekeknek, aztán mindenki úgy sáfarkodik vele, ahogy az élethelyzete megkívánja.

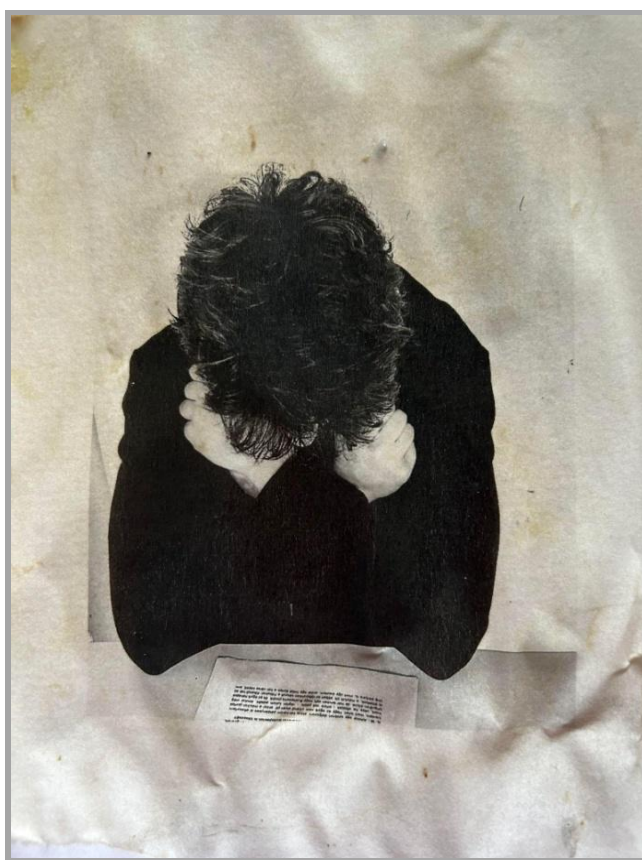
A sötétség motívuma végigkíséri a regényt, hol az éjszakára, hol a szívben lakozó titkokra, hol a tudatlanságra utalva. Mivel ez az egyik kulcsszó, így lett a könyv címe A sötétség titka.

A regényt indító titok: Ki a főhős?

22

A második témánk a magyar fényképezés története volt. A Petőfi-dagerrotípiát nagy kedvenc lett, ezért mi magunk is régies hatású fotókat kezdünk készíteni. István először egy internetes kép volt, majd az egyik fiút választottuk a csoportból modellnek. A fotó archaizálása kávé, gyertya és MI segítségével készült. Közben előkerültek a saját fotók, emlékek, amit mintegy mellékesen kellett bemutatni egymásnak, nem is sejtve, hogy éppen közösségépítő foglalkozáson veszünk részt.

2. ábra István

A falka, a közösség kialakítása

A kapcsolatok mélyítése nemcsak a fényképes foglalkozáson volt tetten érhető, hanem a segítségnyújtásban, amikor valaki elakadt a történetben, vagy ha valaki nem jött, vagy késett, és a többiek kérdezősködtek felőle. Nagyon hamar létre is hoztak egy olyan csoportot, ahol iskolán

kívül is tudtak egymással kommunikálni az én közvetítemem nélkül is, bár én is a csoport tagja lehettem, az admin, a többiekkel egyetértésben. Mindenki úgy döntött, hogy ott a helyem.

A csoport összetétele: 12+1 fő, egy gyermek félévkor csatlakozott a csapathoz), 5-11. osztályos tanulók, 6 fiú és 7 lány, vegyes nyelvtudással. A számok és az adatok szerint ez egy ideális csoport, mégis nehezített terep volt számomra, mert a "nagyok" szülei nehezen tolerálták, hogy a "kisebbek" és a gyengébb nyelvtudásúak lehúzzák a csoportot. A konfliktusokból a gyerekek nem sokat érzekeltek, vagy ha igen, akkor ezt a felnőttekre hagyták, ők csak egyszerűen jól érezték magukat.

Ha igazi barátság nem is, de kezdtek mélyebb kötődések kialakulni, és akkor döntöttünk úgy, hogy Istvánnak is kell egy barát. A tanmenetben mindig adott volt, hogy mit kell beleszőni a történetbe. Itt egy állatnak kellett megjelenni. Bár a lányok a macskát is javasolták, hamar arra jutottak, hogy az Istvánhoz nem illik. Érdekes, a kutya fel sem merült, a farkas mindenkinek tetszett:

"István egyből megérezte a lehetőséget, hogy új barátot szerezzen. Gyorsan körülnézett, mivel nem látott más állatot a közelben, úgy döntött, hogy segít a kölykőn.

Óvatosan lehajolt, hogy jobban lássa a kis farkast, aki rémültem visszahúzódott. Az erdő sötét volt és hideg, úgyhogy a kis farkaskölyök csak egy halvány árnyéknak tűnt, egy magányos, szenvedő árva léleknek. István lassan közeledett szegény kölyökhöz, letépett egy darabot a nád-rágja szárából. Miután figyelmesen eltávolította a tüskét, óvatosan bekötötte a kis farkas mancsát. Amikor már indulni akart tovább, észrevette, hogy a kölyök követi őt, emiatt kapta az Árnyék nevet."

Ezt a részt többen is leírták, ki a történetet elmesélve, ki pedig személyes élményként megélve:

"Elindultam, és ő követett, jött utánam. Ezért elneveztem Árnyéknak, mert olyan volt, mint az árnyékom, szorosan lépdelt a lábaimnál. Végül hazavittem a kunyhóba, ahol addig éltem, amíg édesanyám testvére, a keresztapám rám nem talált. Megtanítottam neki, hogy hogyan kell csendben várni az elejteni való állatokat. Onnantól kezdve mi ketten voltunk egy farkas, hűségesen jött velem, mindenhova. Olykor egész nap csak bolyongtunk az erdőben céltalanul."

Elindult a rivalizálás a szövegírásban, megjelentek az első könnycseppek, kinek a szövege kerülhet be a könyvbe, kié nem. A fenti részt úgy sikerült megoldanom, hogy az első a történet elmesélése, a második pedig István visszaemlékezése a találkozásukra.

Mindenki lelkesen alkot

“...és ő maga elé idézte Ilona arcát, amelyet oly sokszor lerajzolt. Rabja volt azoknak a smaragdöld szemeknek...”

Természetesen, a tananyaggal folyamatosan haladtunk. Nemcsak a tantárgyközi ismeretek, hanem az ismételés is része volt a napi foglalkozásnak. Emellett mindig volt otthonra egy kis kutatómunka is. A tanulóknak, bár egyiküknek sincs személyes kötődése hozzá, az egyik kedvence Gödöllő. Mi is lehetne egy titkokkal teli romantikus regénynek jobb helyszín, mint Erzsébet királyné kedvenc kastélyának a szomszédsága? Ha pedig már ott járunk, beszélünk kellett a történelmi korszakról, amelyben a legendás szépségű Sissi élt. A kastély kapcsán adott volt a barokk korszak jellemzőinek felidézése. Itt aztán tobzódtunk a feladatokban és a lehetőségekben. Le lehetett írni a báltermet, cikornyás keretbe foglalt meghívót szerkeszteni, lerajzolni a kastélyt és az ünneplőbe öltözött Ilonát. Papírra varázsolták a finom ételeket és a titkosírást is.

A titok, ami továbbviszi a regényt

A kastélyban zajló esküvő valójában csak ürügy arra, hogy főhősünk találkozhasson a lánnyal, akit szeret. A vendégek közül néhányan a személyazonosságukat titkolják, mások kincset rejtegetnek. A vén fa és a pince halvány nyomokat sejtet. Ezeket az elemeket akarták a gyerekek beépíteni a regénybe.

Döntést kellett hozni, hogy hogyan haladjunk tovább, mert az, hogy mindenki leírta a soron következő eseményt, két problémát is eredményezett, egyrészt 12 írásból kellett egyet kiválasztani, másrészt nem haladt a történet. Így elkezdtünk csoportokban dolgozni. Minden csoportnak megvolt a húzó embere, a többiek a keze alá dolgoztak. Szorított az idő is, hiszen már csak 10 alkalommal találkoztunk (közben vizsga, fellépés). Már senki sem tudta, merre haladunk, ezért mindig volt egy rövid taktikai megbeszélés, hogy bár a regény végét még nem láttuk át, legalább a következő néhány eseményt meg tudjuk tervezni. A gyerekek stílusa is eltérő volt, hiszen volt, akinek a legegyszerűbb fogalmazás is gondot jelentett, más viszont szárnyalt. Hol a közös nevező? A legtöbb esetben elfogadták a gyerekek egymástól a javításokat, módosításokat. Ezt igyekeztem rájuk hagyni, finoman irányítani. Persze azért minden beadott, felolvasott résznél én magam is teli voltam kételyekkel, kérdésekkel. Mi a pedagógus szerepe lektorként, tanárként,

emberként? Mivel több felnőtt könyvét is lektoráltam, tisztában voltam az alkotó ember érzékenységével, de tanárként útmutatást kellett adnom. Az pedig külön figyelmet igényelt, hogy kinek hogyan mondhatom el, hogy amit hozott, nem illik bele a regénybe, mert a szóhasználat nem harmonizál az adott korral, vagy azt a részt valaki nála jobban írta meg. Volt, hogy felhívott a szülő, hogy a gyereke nagyon szomorú, mert nem azt az ő szövegét választottam. Szerencsére, a csoportos munkával részben sikerült ez utóbbit megoldani.

3. ábra Ilona

Hogyan teremtsünk még nagyobb káoszt?

A vizsga csodálatosan sikerült. Megelevenedett a művészet egy gyönyörű hegedűjátékban, néhány képzőművészeti alkotásban, a megidézett fényjátékban. A nap témái, a már említettek mellett: a zene, a kortárs művészet, a magyar konyha ételei, ezeket mind beleszőttük a regénybe is, amiről annyit tudtunk, szerelmes regény lesz... talán.

Az egyetlen biztos dolog az volt, hogy István és Ilona között igen mély kötelék van. Hurrá! Ekkor jött az egyik házi feladat... Bumm! Ilona és István testvérek! Mindenki elképedt. „István szemébe könny szökött, sietősen távozott. Teljesen össze volt zavarodva attól, amit halott. Ilona keresésére indult. Ahogyan felnézett, éppen Ilonát pillantotta meg. István örömmel sietett elé.

– Ilona, de jó, hogy látom, éppen önt keresem. Sürgősen beszélnünk kell valamiről, amit most tudtam meg a nagyszüleimtől.

– Örülök neki, hogy találkoztunk, mert én is épp önt kerestem, István. Feltétlenül beszélnünk kell, mert én is most tudtam meg egy nagyon fontos dolgot. Nagyon megharagudtam a nagyszüleire, hogy eddig ezt elhallgatták előlünk, de önnek is joga van hozzá, hogy megtudja az igazat.

Valamikor hajdanán az ön édesanyját belekényszerítették egy érdekházasságba. Féltették a vagyonát, féltek az elszegényedéstől, ezért kinézték számára egy tehetős, vagyonos, nála idősebb embert. Született egy kislányuk, akinek az ön édesanyja nagyon örült, mert nagyon sokat volt egyedül. A férje nagyon szeretett kártyázni és a nőt sem vetette meg, és egy fertőző betegségben elhunyt.

Az ön édesanyja sajnos egyedül maradt a kisgyermekkel. Abban az időben az szégyen volt, egyedül nevelni egy gyermeket. Az ön nagyszülei úgy látták jónak, ha először odaadják a kislányt egy szoptatós dajkának, majd egy családhoz adják, később pedig egy külföldi nevelőintézetbe küldik, ahol a legjobb nevelés kapja majd. Az édesanyját pedig Németországba küldték, ahogy akkoriban mondták, egy kis levegőváltásra. Mélységesen haragudott a szüleire, úgy érezte, hogy sohasem tudja ezt megbocsátani nekik.

Ekkor ismerte meg az ön édesapját, aki zongora játékaival lépett fel, szórakoztatta az úri közönséget. A barátai ajánlották neki, hogy tanuljon tőle zongorázni, hátha attól könnyebb lesz egy kicsit a lelkének. Első látásra beleszeretett, és feleségül ment hozzá. Az ön nagyszüleinek ez nem tetszett, mert rangon aluli volt. Lehet, hogy volt ebben egy kis dac, mert 16 évesen belekényszerítették egy házasságba.

A szülei kitagadták az édesanyját, ezzel elvesztette a vagyonát. De boldogan éltek, aztán ön is megszületett, ami nagy örömmel töltötte el őket. Az édesanyja, aki elkísérte a férjét, annak egyik fellépése alkalmával nagyon megfázott, tüdőgyulladást kapott. A gyógyszerek és az orvosi ellátás is sokba került, amit az ön édesapja nagyon nehezen tudott fizetni, mert egyre kevesebb helyre hívták fellépni. Amit nem értett, hiszen azelőtt mindenki el volt ragadtatva a tehetségétől. Az édesanyja ugyan felgyógyult, de sokszor volt szomorú a lánya elvesztése miatt.

Levélben megkérte a testvérét, hogyha velük valami történik, akkor karolja fel önt, nevelje fel. Mivel nem voltak gazdagok, elég sok adósságot halmoztak fel. A nagybátyja sem tudott segíteni. Sőt! Nehezen élt meg a csekélyke éjjáradekból, amit a szüleitől kapott. Kinézett magának egy gazdag nő, hogy mentse a menthetőt. Gabriella von Teck lett a felesége, aki valamilyen szerelmi csalódás miatt ugrott bele ebbe, a hozzá méltatlan házasságba. Belemenekültek egy kényszerházasságba, úgy gondolták, hogy majd később elválnak. Azonban ez a két nyugtalan ember egymásra talált. Meg is szerették egymást, és mindketten megváltoztak. Az ön keresztapja gazdálkodni kezdett, jó néhány újítást vezetett be a birtokon, ami virágozni kezdett. Sorra születtek a gyermekek.

– Van egy testvérem? – István fejében égzengésként dübörgött a felismerés.

– Az ön nagyszülei a kislányt, akit annak idején külföldre küldtek, úgy, hogy elszakították a nevelőszüleitől, akiket nagyon szeretett. De a nagyanyjának csak az kellett, hogy a lánynak nevet adjanak. Szegény emberek, majd belehaltak a bánatba, hogy elszakítják tőlük életük egyetlen értelmét. Nemsokára elhunytak, talán a bánat vitte el őket. Most azonban hazahozatta a lányt. Elmondta neki az igazságot, remélve, hogy meg fog tudni nekik bocsátani majd mindenért, amit tettek.

De a fő cél az, hogy egy jó házasság révén helyreálljon a család hírneve, és a hercegi rang mellé meglegyen a vagyon is. Az ön nagyanyja nagyon szeret nagy lábon élni, a társasági élet központjában lenni. A nagyapja, már ne haragudjon a szóért, de csak egy bábu, aki kiszolgálja a felesége szeszélyeit. Látszólag kibékültek az ön nagybátyjával. Felkarolták, és nagylelkűen felajánlották, hogy ha nem szereti Gabriella von Tecket, akkor váljon el tőle. Erősnek kellett lennie, mert ezután már nemcsak önről és a saját gyermekeiről kell gondoskodnia, hanem egy másik gyermekről is. Rólam, István. Én vagyok az ön testvére.

István szólni akart, de Ilona folytatta:

– Én nagyon megdöbbsentem, amikor megtudtam, haragudtam az egész világra, amiért a szüleim nélkül kellett élnem. Bár a nevelőszüleimet is nagyon szeretem, ők csak jót akartak mindenkinek.

– *Van valami, amitől meg kell óvniuk engem és talán önt is. Örül nekem István? Örül, hogy testvérek vagyunk?*

István döbbenet hallgatta Ilona szavait. Nem tudta, hogy most örüljön, vagy haragudjon, vagy sírjon.

– *Nekem van egy testvérem? Nem vagyok egyedül a nagyvilágban? Testvéri szeretettel megölelték egymást.*

– *Többé már nem leszünk magányosak – mondta István.*”

Nincs tovább?!

Az első döbbenet után, jöttek az ötletek. Sikerül átlendülni a mélypontra. Gyorsan találunk párt Ilonának és Istvánnak is. Csak úgy röpködnek a bárói és grófi rangok. Megjelent az első valódi család: A Wenckheimék.

Ilona szerelemre lobbant a báró iránt, akiről nem is sejtette, hogy ő a titkos jegyese. István Antoine Noir, francia újságíró, aki valójában Valérie személyében találta meg rajongásának újabb alanyát.

Mindennek a háttérben továbbra is ott lappangtak a titkok. A történet kulisszái pedig a titokzatos pince és a gödöllői erdő, a maga romantikájával. A leírás mellett itt sokat gyakorolták a párbeszéd írását is, aminek a formai jegyeit nagyon nehéz volt néhány tanulónak elsajátítani.

4. ábra Valérie

Ennél a résznél a korkülönbség mutatkozott meg erőteljesen, hiszen volt, akinek a szerelem még csak olvasmányélmény, volt, akinél épp valódi élményként jelent meg, és volt, aki már kapcsolatban volt. Ennek ellenére tartalmas beszélgetés alakult ki a gyerekek között, itt már tudták, hogy ami a csoportban elhangzik, ott is marad, vannak olyan dolgok, amiket meg kell őrizni a terem falain belül. Talán éppen ezek a beszélgetések voltak azok, amik mindig továbbvitték a regényt, és mélyítették az együvé tartozás érzését.

Nem férünk a bőrünkbe!

Volt itt egy Harry Potter jelenetre erősen hajazó titkok pincéje, titokzatos családi ékszer, belekerült Sissi is, titkos könyv üres lapokkal, még titokzatosabb üzenetekkel. Már megint átláthatatlan volt az egész. Ekkor hoztunk egy újabb közös döntést, amit az eddigi alapokra rá tudtunk helyezni. István és Ilona anyai nagyanját kineveztük fő gonosznak.

Most három szálon kezdtünk el egyszerre dolgozni. Egyre több szereplő került elő a múltból. Almafy gróf alakja sokban egyezik egy valódi gróféval, aki a királyné kegyeiért hagyta cserben a nagymamát, Orosz Irén Mária Antonella bárónőt, aki vigaszt keresett egy nyalka huszár karjaiban, miközben már férjes asszony volt.

A nagymama egyre mélyebbre süllyedt az önsajnálatban, és tette tönkre a maga és családja életét.

“Az anyai nagymama

Hogyan rejtőzhet ennyi gyűlölet és keserűség egy emberben? A válasz ott bujkált a nagymama, Orosz Irén Mária Antonella bárónő szívében és egy kis titkos dobozban egy lelakatolt fiók mélyén. A keserűsége mélyről eredt. A valamikori Angyalffy lány, a hercegi családjának szépséges Irénje, a maga idejében minden férfi vágyálma. 1847 forró júliusán pillantotta meg őt, az okok okozóját. Egy fiatal herceggel, Győry Lóránddal egy bécsi estélyen ismerkedett meg. Sokan voltak ott felsőbb körökből.

Egy régi barnult napló lapján, többek között ez állt:

„Lóránd egy pár percre magamra hagyott, így jobban figyelhettem az embereket. Minden csillogott. Nem csoda, hiszen a császári pár is ott volt. Meg persze mindenki kedvence, Almafy Gyula gróf. A császárnő is kedvelte, látszott a szemén. Jóképű, olyan huszonéves. Amikor közelebb jött, rám mosolygott. De persze elbújtam a legyezőm mögé, ahogy az 16 évesen illik. Majd vártam, hogy visszatérjen a hercegem.”

Ez volt az első találkozás tehát. Semmi komoly. Majd jött a nagy szakadék pár hónap múlva, melynek vízesésszerű súlya alól nehéz kimászni:

„Kiderült, hogy hiába várom kedves hercegem oly sok ideje. Mintha évek lennének, pedig nem. Tegnap reggel értesültem az újságból, hogy Lóránd elvett valami Anasztázia, vagy isten tudja milyen, hercegnőt. Többet majd nem gondol rám. Tengernyit sírtam, hiába mondják, hogy nincs értelme. Ha tudnák, hogy mennyire szerettem...”

Majd a végzet hozott egy új kezdetet. Januárban, a Duna pesti partján, sétált egy 17 éves baroness, forró, emlékekkel teli könnyekkel szemeiben.

Egyszer csak léptek koppantak a hideg szürke köveken. Puhák voltak, gyengédek, de ugyanakkor határozottak. Egy fiatal grófot akartak bejelenteni, de a hullámok zúgása titkolta a váratlan érkezést. Majd egy mély férfihang szólalt meg melegen, gyengéden:

– Miért áztatja e partot becses könnyeivel, drága kisasszony?

A fiatal baroness összerezett. Almafy gróf volt az. Riadt őz szemeivel nézett rá, azokba a kék szemekbe, melyek szíve fájó égését hűsítették.

– Elhagyott a hercegem – mondta, majd lesütötte szemét.

– De ugye nem az ősz öreg Dunában keresi a gyógyírt?

– Ha az csillapítja fájdalmamat...

– Ne gondoljon ilyesmire kisasszony. A hideg víz is tud fájni. Az a herceg bizonyára nem érdekelte meg magát. Én mondom, egy ily bájos hölgyet elhagyni vétek – majd finoman, a baroness egy lelógó hajfürtjével kezdett játszani gyengéd ujjával. Majd egyikkel finoman felemelte a kisasszony fejét, ki könnyben ázott szempillái közül csodálkozva és csodálattal nézett fel rá. A gróf eztán karját nyújtotta, és így szólt:

– Jöjjön, inkább sétáljunk itt a szárazföldön, a Duna mentén!

Ezen szavak gyönyöre reménnyel és bimbózó szerelemmel töltötte el Irén szívét, ezek után ezt is lehetett olvasni a barnult oldalakon: „Találkoztam Almafy gróffal, már nem akarok meghalni.”

Aztán február vége felé, ahogy az elégedetlenség szellőként sodorta végig az utcákon a forradalom illatát. Irén, az immár boldog baroness, kivételesen véletlenül találkozott a gróffal, aki épp, egy udvarhölgygel beszélgetett egy fa alatt, a fröcskölő vén Duna oldalán. Komolynak látszik az ügy, de a kis őzike úgy döntött, hogy köszönti forrón szeretett grófját. Amikor Almafy meglátta, sietve elbúcsúzott a hölgytől.

– Kezit csókolom Irén, mi szél hozta erre?

– Csak sétáltam egy kicsit. Remélem, nem zavartam meg valamit... – mondta kedves, de mégis kicsit szurkálóan sejtelmes hanglejtéssel.

– Nem, kisasszony, nem zavart meg semmit. Csupán üzleti ügyekről beszélgettem Lujzával.

– Ugye nem veszi rossz néven, ha megkérdezem, ki az a Lujza kisasszony?

– Egy kedves ismerősöm, aki segíteni kíván, néhány üzleti, illetve a népem számára fontos ügyekben – hangsúlyozta a gróf, jelezve a dolog komolyságát.

– Értem. És ...

– Kisasszony, legyen szíves nem ennyit kérdezősködni. Nem mondhatok többet. Ez a biztonsága miatt is fontos.

– Tudom, hogy nem ismer igazán, de megbízhat bennem.

– Akkor ne kérdezzen ennyit. Nem azért találkozunk, hogy beavassam minden titkomba.

– Rendben. De miért találkozunk, ha nem akar beszélni, és goromba velem?

– Az önnel töltött idő, egy kellemes, vidám együttlét, ami jókedvre derít egy hosszú nap után.

- Tehát örül neki, hogy van, aki szórakoztatja, de semmi több. Értem. Csupán kikapcsolódás vagyok a komoly ügyek mellett.
- Elnézést, én nem ezt mondtam, még csak nem is ezt értettem.
- Vajon annak a hölgynek mit mondott, akinek tegnap délután csókolta a nyakát. És mit értett alatta?
- Maga követ engem?
- Ennyi „kellemesen” eltöltött idő után tudhatná, hogy szinte minden nap sétálok a Duna partján.
- Nekem is vannak fontosabb dolgaim, amiket el kell intéznem. Nem tudok a parton sétálgatni, és arra figyelni, hogy mikor jön erre.
- Többet nem is kell. Soha, de soha többet! Engedelmeivel, ...– ezek után sarkon fordult, és emelt fővel végig sietett a keserűen hánykolódó Duna partján, miközben esni kezdett a zokogó eső.

A következő napokban Irén senkit sem akart látni, úgy érezte magát, mint egy vadászat során elejtett kisgida, akinek már nincs ereje feltápáskodni. Mint akinek kihúzták a talajt a lába alól. Ismét ott volt, a szakadék mélyén, a zuhogó vizesés alá temetve. Ami meg a legjobban fáj, hogy pont az hajította vissza, mint egy túl apró halat, aki visszahúzta annak idején a széléről. Csalódottsága haragot szült, ami bosszúvágygá nőtte ki magát. Egy hét múlva, mindennek ellenére, rászánta magát, hogy meglátogassa egy barátnőjét a Festetics kastélyban, így Keszthelyre utazott. Néhány többé-kevésbé vigasztaló nap után, szülei Párizsba küldték tanítójával. Kerek egy évet töltött ott, messze mindenféle Almafy Gyulától, és az időközben lángoló forradalom és szabadságharcától. Szülei attól féltek, vénlány marad, mivel nem mert senkit közel engedni magához, pedig akadt volna kérője.

Mikor 1849 márciusában visszatért, megtudta, hogy Almafy-t, a remek diplomáciai érzékű arisztokratát száműzték, mivel egy ismeretlen udvarhölgy segítségével megszerzett drágakövekkel és pénzzel szeretett volna javítani országa helyzetén, és segítséget hozni külföldről. Ezt valamelyest csodálta, de a bosszúvágy addig hajította, míg meg nem szerezte azokat a köveket. Azokat a fényes gyémántokat, amik fontosabbak voltak nála.

Aztán nem sokkal később megismerkedett egy fiatal gróffal, bizonyos Orosz Attilával, aki igen szelíd, nyugodt férfi volt. Többnyire a szülei kérlelésére, úgy döntött, hogy hozzámegy. A másik ok meg az volt, hogy Orosz grófnál nem érezte oly erősen az esetleges szívtörés esélyét. Úgy gondolta, majd megszereti jobban, végül is jóképű fiatalember. Két gyermekük született, egy leány és egy fiú. Mikor lánya Rozália beleszeretett egy haladó szellemiségű grófba, akinek ráadásul távoli kapcsolata volt Almafy gróffal, azonnal megtiltotta neki a vele való találkozást. Inkább belekényszerítette egy házasságba, egy másik gróffal, azzal, hogy majd csak megszereti,

mint ő a kedves férjét, Attilát. Egyrészt jó megoldásnak látta ezt így, jólelkűen nem akarta, hogy lányát is úgy megsebezze, mint őt hajdanán, másrészt viszont miért legyen másnak jó, ha neki rossz volt?

Ebből a kényszerházasságból született Ilona. Mivel apja, nem vetette meg az alkoholt, csak úgy, mint a nőket, szegény korai halált halt. Hogy ne kelljen szégyenszemre Rozáliának egyedül nevelnie lányát, Irén, mint jó nagymama, külföldre, jó nevelőkhöz és iskolába küldte Ilonát, amivel nagy bánatot okozott a lányának. Ezek után nem csoda, hogy nem hallgatott a nagymamára, mikor beleszeretett egy zenészbe, aki tanár is volt, bizonyos Németh Gábor Lászlóba.

Tőle született fia, István. Természetesen, a házasság után Irén kitagadta lányát és jövődöbeli unokáját is. Az egész új kis család nagy, szűrés száka volt szemében, így néhány esztendő múlva elérkezettnek látta az időt, hogy megszabaduljon tőlük.

Megfogta István kezét:

– Csak téged nem találtak már ott, hiszen szüleid utasítását követve, elmenekültél a kis erdei kunyhóba, ahol 7 évesen egyedül maradtál, míg nagybátyád nem jött el érted.

– Napokig voltam egyedül.

– A nagybátyád rögtön elindult a keresésedre. Anyukádtól tudott az erdei kunyhóról, de hosszú volt az utazás.

István szeretett volna még kérdéseket feltenni. De a legfontosabbat nem tudta kimondani: – Élnek a szüleim?

Ilona is szeretne volna megtudni, hogy mi van az édesanyjával. De ezek a kérdések nem hangozhattak el, mert Valérie, aki eddig hallgatott, hirtelen megszólalt:

– Meg is érkezünk Budapestre.”

Tágítjuk a határokat

Először csak István keresztanyja, Gabriella von Teck révén kerül egy német fonalacska a regénybe, majd a történet múltbeli jelenetét áthelyeztük Tübingenbe, ahol István apja tanult és barátságot kötött az idősebb Wenckheimmel és a francia újságíróval.

Jó írói fogás, ha a regénybe kerül valami nagyon ellentétes dolog, így az anyai nagymama ellenpontja a Németh nagyszülők bemutatása, akik mindent készek feláldozni a fiuk boldogságáért, és az unokájukért.

A harmadik szál a regény jelen ideje, ahogy a fiatalok az apai jóbarát kíséretében útrakelnek, hogy a Wenckheim kastélyba meneküljenek a nagymama haragja elől, akinek minden tervét felborították.

“– Milyen nagyszerű lesz, majd megérkezni a Wenckheim család birtokára. Feltétlenül nézzék meg a híres rózsza kertjüket is.

Egykori tanítványa mosolygó szemekkel nézett rá:

– A családunk kastélya, valami gyönyörű lesz, annyi ablaka van, ahány nap van az évben, annyi szobája, ahány hét, annyi bejárata van, ahány évszak, majd meglátják milyen csodálatosan szép – lelkendezett a báró. – Megéri a hosszú és fárasztó utazás. Remélem, mindenki otthon érzi majd magát nálunk. Krisztina nagynéném már biztos nagyon vár bennünket.

Az újságíró lelkesen jegyzetelt. – Ha ezt a szép történetet leadom, és megjelenik, hatalmas siker lesz belőle – morfondírozott.

A nagybátyja olvasott a gondolataiban.

– A kastélyról, estekről írhatok, az utazásról is, de ez a történet az enyém, nem a nagyközönségnek szól. ”...

“Ebben a pillanatban érkeztek meg a könnyű kis homokfutóval a kigyósi határba. A kocsit megállt, most tűnt fel Istvánnak, hogy esik, bár a levegő száraz volt, mégis hűvösnek érződött a meleg hintó után. A helyről, ahol megálltak, több hosszú út vezetett a parkba. István és Ilona elindultak körülnézni, míg Wenckheim báró a még nem egészen kész kastély terveit nézegette.

A parknak nagyon sok szép virága volt, és István elképzelte, hogy milyen szép ez nyáron, amikor a kavicsos út nem sáros és csúszós, a virágok a napon fénylenek teljes pompájukban.”

5. ábra A kigyósi kastély

Hogyan szedjük össze a megírt anyagot?

Mivel a tanulók csoportokban dolgoztak, mindig tudni kellett, hogy hol tartanak a többiek, ezért legtöbbször telefonos üzenetet hagytunk egymásnak, ezen küldtük a kész szövegeket is.

Az összefésülés után a szöveget továbbadtam két anyukának, akik a nevek írását és a szövegbeli következetlenségeket ellenőrizték, és jelezték nekem.

A tavaszi szünet előtt azt éreztem, hogy kifolyt a kezemből a történet folyama. Nem hagyhattam veszni az eddig befektetett munkát, és átvettem a történet irányítását. Mindenkinek hagytam egy hangüzenetet, hogy min dolgozzon. Mondtam nekik, hogy már nem sok hiányzik, és tudom, hogy itt a vizsga, és hogy van, aki most írja a cikket Az én Magyarországom sorozatba. Ahogy érezték, hogy nincs messze a cél, a fantáziájuk ismét elkezdett szárnyalni.

Bekerültek a történetbe az 1848-as események, az aradi vértanúk. Utaztak a szereplők gőzvasúton és homokfutón.

Utolsó döntés

A csoport majdnem egyhangúlag elfogadta, hogy István szülei kerüljenek elő, kapjanak amnesziát, miután kiderült, hogy teljesen ártatlanok. A gyerekek igazán nagylelkűek voltak, mert István apai nagyszülei is színre léptek, kiderült, hogy végig István mellett voltak. A keresztapja úgy intézte, hogy a nagyapja lett István tanítója, a nagymamája pedig a szakácsné, aki nemcsak jól főzött, hanem imádta a gyerekeket és a macskákat is.

Itt volt egy nagy beszélgetésünk a gyerekekkel az ő nagyszüleikről is, akik távol élnek, és bizony sokszor hiányoznak. Egy kicsit én is láttatni engedtem, hogy milyen nagymamaként megélni az unokák hiányát.

– Az az igazság, hogy nem én vagyok az egyetlen még élő nagyszülőd apai ágról, a nagymamád is él, és ha nem is tudtad eddig, hogy ő az, mégis ismered. A szakácsnő a nagymamád.

– Ez hihetetlen... nem is tudom, hogy mit érezek. Amit viszont biztosan tudok, hogy magánál bölcsőbb nagyapát nem adhatott volna nekem az Isten. A tanár úr nevetve átölelte Istvánt.

– Örülök, hogy már nem kell titkot tartani előtted.

István berohant a konyhába. Közben pedig azt kiabálta:

– Nagymama, nagymama!

Mindenki ott tolongott az ajtóban. István pedig felkapta a nagymamáját, úgy szorította, mint aki el sem akarja engedni.

Közeledünk a végéhez

A múlt kutatása közben a fiatalok nemcsak egymáshoz kerülnek egyre közelebb, hanem ahhoz a tájhoz is, amit Petőfivel nyomdokán haladva együtt járnak be.

“Az idős tanítóval végül Kecskemét felé vették az irányt. Kis idővel a búcsúzás után már megcsodálhatták a magyar pusztát. Pont úgy nézett ki, ahogy elképzelték. A végtelen róna, a gémeskút, minden olyan volt, mint ahogy Petőfi leírta a verseiben. A távolban észrevettek a juhnyáját és attól nem messze a ménest. A csikósok kurjantásai, valamint az ostoraik pattogása hallatszott a távolból.

A lovas kocsijuk egy tanya mellett haladt el, ahol enyhe szélben ringatózott a búza és tőle pár kőhajításra a nád. Itt megálltak, hogy rövid szünetet tartsanak. A két lány a közeli patakhoz szaladt. Csodálkoztak, hogy milyen szépen táncolt a tó vizén a nap sugara. Messziről megfigyelhették, hogy a juhászok úgy vigyáznak a juhnyájra, mint a szemükre. Ilonának eszébe jutott egy bekezdés a János Vitéz című műből és halkán suttozta:

*„Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Fölösleges dolog sütnie oly nagyon,
A juhásznak úgyis nagy melege vagyon.”*

Mivel Valérie is ismerte a verset, így ő folytatta:

*„Szerelem tüze ég fiatal szívében,
Ugy legelteti a nyájt a faluvéken.
Faluvéken nyája mig szerte legelész,
Ő addig subáján a fűben heverész.”*

Most már mind a ketten nevettek és élvezték a gyönyörű környezetet. A nagy hőség miatt beleléptek a patakba és hagyták, hogy a víz habjai csapkodják a lábszárukat.

Délben a dicső nándorfehérvári csata emlékét őrizve harangoztak egy távoli falucska tornyában. Ekkor szólt a tájat csodáló lányoknak a tanító, hogy lassan folytatniuk kell az utat.

Ilona kapkodva elővette a festékét és az ecseteket. Mindenképp meg akarta örökíteni ezt az élményt. “

A nagy költők verseit olvasva a szereplők is papírra vetik érzéseiket. Áthatja őket Debrecen szellemisége és a szerelem, miközben lassan felkutatják a nagymama és a gyémánt titkát is.

A felszabadító vég

Az utolsó mondatokat a vizsga után gépelte be az egyik kislány, addig nem mentünk haza, amíg be nem fejezte. Elégedetten engedték el hőseinket.

“Az ifjabb báró magához szólította Istvánt:

– István tudna jönni? Bemutatom Anthon Leopold Richard Eugen Wenckheim bárót, az édesapát, aki azt szereti, ha Antalnak szólítják. De lenne itt még valami. Ezzel kinyitotta a hintó ajtaját, és István évek után újra látta a szüleit. Hosszan némán ölelték egymást. A sors a szeretett arcokra sok ráncot rajzolt, de ő gyönyörűnek látta őket.

Ilona a toronyból figyelte a jelenetet, onnan rohant az édesanyjához.

– Drága gyermekeim – ölelte át őket az asszony. A testvérét is átölelte, a sógornőjének csak hálatelt szívvel suttogetta:

– Köszönöm.

Ekkor már a két öreg is ott volt, és nem tudott betelni az örömmel, hogy az elveszett gyermekük megkerült.

– Ártatlanok vagyunk – mondta István apja.

– Tudjuk – felelte szinte egyszerre a férfi két barátja.

– Köszönöm, hogy vigyáztatok a családomra. Az örök barátság kötelez – mondta Frici, és amikor senki se figyelt oda, megtörölgette a szemét.

Az arcok ragyogtak a könnytől és a boldogságtól.

Erre mintha megérezte volna a családi összejövetelt, Árnyék ugrott ki a bokorból. István szülei kérdő pillantást vetettek a fiúkra, mikor az az állat nyakába borult, és azt suttogetta a szőrébe:

– Árnyék, boldog vagyok!”

6. ábra Árnyék szobra

Nehézségek és pozitív hozadékok

Nehézségek:

- mindenki munkáját egyformán értékelni, de megtartani a minimális elvárásokat
- a nyelvi konvenciókat követni (önözés, megszólítás), bent maradni a korban
- kezelni az indulatokat egymás és a szereplők felé
- a saját határait meg szabni, hogy mennyire nyúlhatok bele a szövegbe

Pozitív hozadékok:

- a fantázia szárnyalása
- kutatómunka
- egymás megismerése
- megjeleníteni valamelyik szereplő alakjában
- drámajátékok
- tanórán kívüli kapcsolattartás

Utómunkálatok

A történet lezárása után a rajzokat, fotókat be kellett illeszteni a szövegbe. Át kellett nézni a helyesírást, amit ugyan folyamatosan néztem, mert egy idő után a gyerekek gépelve küldték az anyagot, amit a végén hárman is átnéztünk, mégis maradt benne hiba.

A nyomda felkutatása viszonylag egyszerű volt, több helyen is vállalták magyar szöveg nyomtatását. Az utószó megírása már számomra is felszabadító volt, mert napokig (inkább hetekig) csak ezzel tudtam foglalkozni.

Akik nélkül ez a mű nem jöhetett volna létre: Császár Liliána, Gerhardt Joris, Gerhardt Julius, Izsák András, Izsák Bence, Izsák Lilla, Kapala Kincső, Kapala Nóra, Kolacsek János, Makra Borbála, Makra Valéria, Marosvölgyi Áron, Piros Anna Lisa és természetesen a szülők, akik aktív támogatói voltak a munkának.

Köszönöm a lektorálásban segítő két anyuka: dr. Császár-Bacskó Bettina és Herbák Bernadett áldozatos munkáját.

Köszönet a technikai segítségért Makra Dénes apukának, a címlapfotóért a férjemnek, Harmath Józsefnek, valamint az iskola vezetőjének, Éberling Tímeának az ötlet megálmodásáért és Reichle Viktória kolléganőmnnek az inspiráló beszélgetésekért.”

A regény bekerült a ballagási tarisznyába

Bár a csapat egy része elballagott, remélem, mindenki megőrzi - ha nem is a regényt - de az alkotás folyamatának örömét, emlékét.

A hőseinkkel együtt beszéltünk a kiegyezés korszakáról, szeretetről, természetvédelemről, felelősségvállalásról. Gondolatban kicsit otthon jártunk, átölelve szeretteinket, a hazai tájat.

Nemcsak hőseink tervezgettek, vitatkoztak a pályaválasztásról, hanem mi is. Nagy utat jártunk be együtt. Az ösvényünk a múltból a jövő felé vezet.

7. ábra A boldogság rózsái a nagymama kertjéből

Talán mindannyian megteremtettük magunknak pár pillanatig azt a kertet az alkotás folyamatában, ahol a boldogság rózsája nyílik.

Akikre büszkék lehetünk – Magyarok a nagyvilágban

Gróz Andrea:

Magyarok a nagyvilágban I.

Az első magyar orvosnő, Hugonnay Vilma

Sorozatunk első részében *Hugonnay Vilma*, az első magyar orvosnő élettörténetét, munkásságát vizsgáljuk meg történeti, oktatáspolitikai értelmezési keretbe ágyazva.

Fontos törekvésünknek tartjuk, hogy bemutassuk a nagy elődök példás életútján keresztül azokat a nemes törekvéseket, melyek egyrészt egyfajta mezsgyét jelöltek ki egy-egy tudományterület fejlődéstörténete kapcsán, másrészt hasonlóan meghatározónak tartjuk nyomon követni honi nagyjaink életútját, szakmaiságának rekonstruálását azzal az explicit pedagógiai céllal, hogy a magyarság szellemi és kulturális értékeinek feltárásához, megőrzéséhez kutató munkánkkal hozzájárulhassunk.

Hugonnay Vilma életművének feltérképezése, számbavétele során nagymértékben elsődleges forrásokra, korabeli dokumentumokra támaszkodunk - szinkronisztikus elemzési szempontokra összpontosítva -; ugyanakkor kutatásunk során kapcsolódni kívánunk a mikrohistoria képviselőihez is; a társadalmi mikrofolyamatok középpontba állításával.

A magyar országgyűlés 1876. február 25-én elfogadta a közegészségügyi törvényt (XIV. tc.), mely kimondta, hogy a közegészségügy vezetése az államigazgatás körébe tartozik, feladata nemcsak az irányítás, hanem a végrehajtás is. Az ország közegészségügyének irányítása ennek értelmében a Belügyminisztérium e célra létesített osztályának feladata lett, amely országos szinten összegzi és irányítja a szakterületet, míg az első és másodfokú hatóságokat a helyi igazgatási formák, (vármegyék és járások) alkotják meg. Az ország közegészségügyének irányítója a belügyminiszter, aki irányító és felügyeleti jogkörét a BM egészségügyi osztályán keresztül gyakorolja, tanácsadó testülete az Országos Közegészségügyi Tanács. (Kapronczay, 2001. 6-7., v.ö: Kerbolt-Szporny, 1942; Lobmayer, 1930; Réti-Vilmon, 1966.)

Magyarországon a kiegyezést követő évtizedekben az ipari fejlődés rohamos változása, s az urbanizáció vált tetten érhetővé. Ez a fejlődés különösen nagy ütemű volt az ipari övezetekben, ahol az urbanizáció a peremvárosok tömegszállásaira, zsúfolt lakótömbjeire irányult.¹

¹ A kiegyezést követő négy évtizedben Magyarország lakossága 13,6 millióról 18,3 – Horvátországgal együtt 15,5 millióról 20,9 millióra növekedett. (Kapronczai, 2001. 37.)

Alapvető higiéniai követelmény volt a településeken a vezetékes ivóvíz biztosítása, amelyet lehetőség szerint mindenhol be kellett vezetni.² A városi közösségekben élők népesedési adatai a városi higiéné szigorításának, szabályozottságának eredményeképpen javultak, így a halálzási arány 12 ezrelékes csökkenése az egészségügy fejlődésének, a közegészségügy kiépülésének eredménye volt.³ Mindamelllett a csecsemő-, illetve a gyermekhalandóság statisztikai sajnos szomorú eredményekről tanúskodnak. [Míg 1910-ben az egy év alatt elhunyt csecsemők az összhálózás 30%-át, addig az 5 év alattiak 48%-ot tették ki. Ennek köszönhetően az európai halálzási ranglistán Oroszország és Spanyolország mögött a harmadik helyen álltunk...] (v.ö: Berend, 1914; Gyulay, 1915; Szénásy, 1931.)

A lakosság 13%-a mintegy 2,5 milliót számlált, akik az ipari munkásság rétegét és családtagjaikat jelentették. Ez a réteg az 1910-es évi felmérés szerint szoba-konyhás lakásokban élt, egy bérházban legalább 4-500 ember, ahol a legtöbb esetben egyetlen folyóvízes csap és földszinti elvezetéses árnyékszék állt rendelkezésre.⁴

Az 1876 évi közegészségügyi törvény megalkotásának egyik alapelve a prevenció, a betegségek megelőzése volt. 1868-tól országos elemző megbetegedési és halálzási statisztikákat is készítettek az Országos Közegészségügyi Tanács javaslatára. Az első ilyen elkészített statisztika jól láthatóan megmutatta a csecsemő-, és gyermekhalandóság nagyságát: 1872-ben a 0-5 éves korú gyermekek 50, 87%-a halt meg egy éves kora előtt, ugyanakkor az összes elhaltak 51%-a 10 éves kor alatti gyermek volt.⁵ (v.ö: Chyzer, 1900; Atzél, 1928-1944.)

A hazai közegészségügyi állapotokat rendező alaptörvények (1770, 1876, ill. ennek 1908. évi módosítása) ösztönző hatással volt a magyar orvostársadalom alakulására, létszámának növekedésére. 1769-ben Mária Terézia rendelkezése nyomán megteremtődtek a hazai orvoscépzés feltételei, az állam 1770-ben legfontosabb feladatai közé emelte a közegészségügyet, törvények-

² A városi kutak ivóvizét rendszeresen ellenőrizni kellett, a kúttól 30 méteres távolságra sem nyilvános ásott WC-t, sem talajon keresztül szennyező levezetőt tilos volt telepíteni. (Kapronczai, 2001. 40.)

³ E tényhez fontos adalék, a kórházak, gyógyszerárak, valamint az orvosok számának intenzív emelkedése. 1867-ben 18, 1900-ban 30 orvos jutott 100 ezer lakosra, az 1913-ban működő kórházaink 88%-a a dualizmus korában épült. 1876-ban többek között a himlőoltás kötelezővé vált, ennek eredményeképpen a himlő 1913-ban már nem szerepelt a megbetegedési statisztikákban.

⁴ Sok volt az ún. ágyrajáró, az albérlő és a pincelakó. Önálló szoba-konyhás lakással csak a jól kereső szakmunkások rendelkeztek. A szociálhigiéniai felmérések szerint Budapest lakásállományának 60%-a ilyen lakás volt, ahol a legnagyobb volt a csecsemő-, és gyermekhalandóság, a tuberkulózis, illetve az alkoholizmus. Az életkörülmények tekintetében éles különbség mutatkozott a birtokos parasztság, a nagy-, és kiscgazdarétegek, továbbá a mezőgazdasági munkásság életkörülményei között.

⁵ A gyermekorvoslás fejlődése, a preventív intézkedések, s az egyre szélesebb körű felvilágosító-tevékenységek eredményeképpen 1876-1890-ben a 0-5, illetve az 5-10 éves korú gyermekek halandósága 21,5 %-ra, 1904-re pedig 19,7%-ra esett vissza.

kel biztosította annak működését. A fennálló törvények orvos, seborvos és bába tartására kötelezte, függetlenül a lakosság számától. (v.ö: Kapronczai, 1995-1996; Kapronczai, 2000, 2000b; Werling, 2000, 109-120.) A magyar korona területére 1851-ben terjesztették ki a birodalmi egészségügyi törvényt, amely már a lakosság létszámához alkalmazkodott; a törvényi előírások értelmében 8000 fő után kötelező volt orvost alkalmazni.⁶ (v.ö: Grósz, 1915; Bakács, 1948.)

Ennek a kissé ellentmondásos, parázs vitáktól sem mentes, ugyanakkor tudományos-társadalmi-ideológiai szempontból erőteljesen fejlődő, változó korszak szülte Hugonnay Vilma, aki a szentgyörgyi Hugonnay grófi család ötödik gyermekeként látta meg a napvilágot, 1847. szeptember 30-n Nagytétényben; egy harmincszobás barokk kastélyban. E nemesi származás bizonyos mértékben meg is határozta sorsát. Szülei: gróf Hugonnay Kálmán huszárkapitány és tomesi Pántzély Terézia. A grófi címet viselő Hugonnay családnak kiterjedt birtokai és a legmagasabb körökbe kiterjedő kapcsolataik voltak. A családfő gondosan titkolta, hogy anyagi helyzete fokozatosan romlik, már korábban is csak feleségének hozománya, a kevésbé előkelő, de gazdag üvegfüvő ősök öröksége mentette meg az összeomlástól.

Arisztokrata család gyermekeként a főúri családokban szokásos nevelést kapta. A kis Vilma öt testvérével együtt a kor szokásának megfelelően dajkák és nevelőnők között nőtt fel, édesanyja szeretetét csak távolról érezhette, ugyanis naponta csak néhány percet találkozhatott vele, súlyos fertőző tüdőbetegsége - tbc - folytán. Felvilágosult nő lévén így védte meg gyermekeit a halálos kórtól. Fiait gimnáziumban, egyetemeken, s külföldi iskolákban is taníttatta, de lányai csak lánynevelő intézetekben sajátíthatták el a korabeli úrilányok szokásos ismereteit. Vilmának leginkább a közvetlenül is érzékelhető szeretet hiányzott, így szinte minden vakációját Pándon, a Szilassy-birtokon töltötte. (v.ö: Kertész, 1965.)

1857-től, 10 éves korától az angolkisasszonyok kolostorában tanult, 1859-től Pröbstl Mária budapesti leányiskolájába került, 1863-tól pedig a szülői házban sajátította el a háztartási ismereteket. Leányiskolai tanulmányainak befejeztével, 18 éves korában férjhez ment Szilassy György földbirtokoshoz, – akit egy pesti lánynevelő-intézeti iskolatársnője, a Szilassy nagymama keze alatt nevelkedő félárva unoka, Máriássy Fruzsina révén ismert meg – és három gyermekük született. Azonban a szép reményekkel indult házasság sajnos nem sikerült. Férje nála jóval idősebb volt, aki számára a magyar dzsenrti tipikus életvitelének a folytatása volt az elsődleges: kártya, kaszinó, nők... A fiatalasszonyt viszont komolyabb dolgok foglalkoztatták; szeretett olvasni, – főként a természettudományok érdekelték – foglalkozott, törődött a birtokon, illetve

⁶ Az ország területén rendkívül egyenetlen volt az orvosok területi eloszlása; ugyanis a városokban élt az orvosok 51%-a, - s főként természetesen a fővárosban – ahol mintegy 22%-uk tevékenykedett.

a faluban élők életével, és egyre nőtt benne a vágy, hogy betegeken segíthessen. A pár elidegenedésén, eltávolodásán kisfiúk megszületése sem segített. Így, amikor Szilassyné Hugonnay Vilma tudomására jutott, hogy Svájcban a nők előtt is megnyíltak az egyetemek kapui, szokatlan lépésre szánta el magát: 25 éves korában jelentkezett a zürichi egyetem orvosi fakultására.

1872-ben megkezdett tanulmányai kapcsán a családja támogatását nélkülöznie kellett, így ékszereit adta el, hogy abból tarthassa el magát. Szegényes panziókban, nehéz körülmények között, ugyanakkor nemzetközi diáktársaságokban élte a késői diákéveit. Hiányos képzettségét, lemaradását rohammunkával igyekezett pótolni, például hónapok alatt kellett elsajátítania az orvosi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen latin nyelvet. (Létfenntartási költségeinek csökkentésére főétkezésként is nyers, hús nélküli ételmezt vett magához, többnyire gyümölcs, zöldség, kenyér, volt évekig a tápláléka, de ez a tény munkabírását nem befolyásolta.)

Disszertációját 1879. február 3-án védte meg, és orvossá avatták. Az orvosi diploma megszerzését követően az egyetem sebészeti klinikáján Edmund Rose (1836-1914) sebészprofesszor (orvosi disszertációjában az őáltala végzett gégeműtétek tapasztalatait dolgozta fel.) mellett dolgozott, majd egy alapítványi kórházban töltött egy esztendőt. Azonban a zürichi pályakezdés nem hozott számára svájci karriert, mert a kedvező ajánlatokat elutasította, s 1880 februárjában hazatért.

Diplomájának honi elismertetése rendkívüli akadályokba ütközött. 1881. március 31-én sikeresen letette a hazai egyetemi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen érettségi vizsgát. 1882 májusában kérte orvosi oklevelének elismertetését. Ugyan a pesti orvostanári kar támogatta kérését, Trefort Ágoston vallás-, és közoktatásügyi miniszter azonban – az érvényes törvényekre hivatkozva – elutasította a nosztrifikálást, a honosítást „*Elvi kérdés, vajjon a külföldön nyert orvostudori oklevélnek honosítása, vagy akár itthon hallgatott tanfolyam után nyert orvostudori oklevél alapján megengedhető-e nőknek az egyetemes orvosi gyakorlat hazánkban?*”⁷ - olvasható azon levél sorai között, melyet Trefort Ágoston vallás-és közoktatásügyi miniszter az orvosi karnak címzett. (v.ö: Nagy, 1997; Móra, 1983; Markó, 2002.)

⁷ E kérdés eldöntésére hét tagból álló bizottság alakult, amely – öt szavazattal kettő ellenében – azon volt, hogy sem az orvosi pálya jellege, sem pedig a „gyengébb nem” képességei nem indokolják e hivatástól a nők távoltartását.

Hugonnay Vilma arcképe

A nő mint házi orvos című munkája (1907)

Hugonnai Vilmát nagyon bántotta ez az igazságtalan döntés, s a nemi diszkrimináció ténye. Számos alkalommal járt Trefort Ágostonnál audiencián, de hasztalan, célját tekintve nem járt sikerrel. Ehelyett a miniszter egy középfokú képzés, ún. bábatanfolyam elvégzésére igyekezte ösztönözni Hugonnait, amely legális állást és praktizálási lehetőséget teremthet számára. Ugyan ezt a felajánlást végzettségéhez mérten megalázónak élte meg az ifjú orvosnő, mégis úgy dönt, hogy leteszi a szülésznői vizsgát, és szülésznőként működik.

Szilassyval kötött házassága végleg felbomlott, ezért betegek sokaságát kezelte, hogy az így szerzett jövedelemből fenntarthassa családját. Ekkor, ezen időszakban kezdte el ismeretterjesztő és felvilágosító jellegű szakirodalmi tevékenységét. Mintegy tíz év elteltével szülésznői gyakorlatával felhagyva csupán orvosi elméleti kérdésekkel és szakirodalmi tevékenységgel foglalkozott.

„Annak, hogy gyógyító gyakorlata már ekkor is túlterjedt a szülésszel foglalkozó bába tennivalóinak körén, közvetett bizonyítéka azonban második férjével való megismerkedésének története, aki első ízben férfi létére páciensként jelent meg rendelésén.” (Jobst, 2000.) 1887-ben ismét férjhez ment, Wartha Vince vegyész, műegyetemi tanár, akadémikushoz. 1888-ban megszületett kislányuk, Vilma. Férje kérésére szülésznői gyakorlatával felhagyott, és elméleti kérdésekkel foglalkozott.

lalkozik. Okleveles bábaként pedig egészségügyi felvilágosítással foglalkozott. Számos cikk, tanulmány, könyv születik tolla alatt a nőnevelés, szülés, a gyermek-, és leánynevelés témakörében. 1897 után kiterjedt praxisa volt, a hazai nőmozgalom egyik vezetője.

Mindezen történések közepette a Mária Dorothea Egyesület a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez memorandumot terjesztett fel, amely megkövetelte a nők tudományos pályákon való egyenjogúsítását. Ennek nyomán Wlassics Gyula, az új kultuszminiszter 1894-ben hivatalos nyilatkozatra kérte fel a budapesti orvosi kar tanárait. A professzorok az 1895. április 2-i kari ülésen egyhangúlag megszavazták, hogy a nők előtt is megnyílhatnak a gyógyszerészeti és orvosi hivatást képző intézmények kapui. (Kiss, 1991; Nagy, 1944.)

Az 1895-ben kelt királyi rendelet értelmében Magyarországon is lehetővé vált a nők számára az orvosi, a gyógyszerészeti és bölcsészeti egyetemi karokon való tanulás lehetősége. Ezen, 1895 évi decemberben kelt rendelet harmadik pontja rendelkezett a külföldön szerzett diplomák honosításának kérdésében is.⁸

Wartha Vincéné Hugonnai Vilma 1896. február 10-én ismét kérte az uralkodótól zürichi oklevelének elismertetését, ami 1897. május 14-én meg is valósult, így ennek értelmében Budapesten, 1897. május 16-án sor került orvosdoktorrá avatására.⁹ Ezt követően már hivatalosan is végezhetett „magángyakorlat”-ot, melynek keretében elsősorban női és szegény betegekkel foglalkozott.

1899. április-májusában Pap Samu országgyűlési képviselővel sajtópolémiát vívott, aki élesen kritizálta a nők jelenlétét a szellemi pályán. Ennek hatására írta Hugonnay Vilma *A nőmozgalom Magyarországon* című tanulmányát. E munkájában nemcsak ez előbb említett kritika felvetéseire reagál, hanem pontosan megjelöli a nők szerepét például a betegápolás és az egészségügy területén.

Magángyakorlatának végzése mellett tanított a Bábaképző Intézetben, s népszerű előadásokat tartott a leánynevelés kérdéseiről, és magyarra fordított több, a bábaképzéssel foglalkozó francia és német nyelvű szakkönyvet. Az ismeretterjesztés, s az egészségügyi felvilágosítás el-

⁸ Hogy ez a liberális tanügyi rendelkezés megvalósulhatott, abban nagy szerepe volt Bosznia okkupációjának, katonai megszállásának. Ugyanis ily módon középpontba került az a tény, - mely problémaként megoldásra várt -, miszerint muzulmán vallású női lakosság férfi előtt még orvosi vizsgálat keretében sem mutatkozhatott. (A rendkívül rossz és elmaradott egészségtelen életkörülmények viszont az orvosi ellátás megszervezését sürgették.)

⁹ Harmincnégy éves volt, amikor – nő léte – másodikként Magyarországon leérettségizett, a doktori szigorlatok idején pedig már közel ötven esztendő volt.

„Az egyetem tanárai tudását megismerve kollégaként bántak vele. Belgyógyászati vizsgájáról azt is tudjuk, hogy e szigorlat a világhírű Korányi professzorral hamarosan baráti beszélgetéssé mélyült.” (Jobst, 2000.)

kötelezett híveként 1907-ben vállalja a Fischer-Dückelmann: *A nő mint házi orvos* című könyvének átdolgozását, - az egyes fejezeteket kiegészítve saját gyakorlatának ismereteivel - illetve magyarul való megjelentetését. A női egyenjogúsítási mozgalom irodalmát is gyarapították *A nők munkaköre*, s az *Egy kis tudnivaló a női havi vérzésről* címmel megjelent írásai.¹⁰

Tudományos érdeklődése a gyermeknevelésre, a nők és gyermekek egészségvédelmére, a nők ipari foglalkoztatásának kérdéseire, valamint a nők képzésére összpontosult. Leánygimnáziumok szervezésének, a nők szellemi képzésének lelkes kezdeményezője volt. Az Országos Nőképző Egyesületben 1897-1906-ig tanította a betegápolást, a gyermekgondozást, a gyermekvédelmet, s a ragályos, fertőző betegségekkel kapcsolatos ismereteket. 1897-től a Művelt Nők Otthonának orvosa, 1900-tól elnöke, majd 1902-től védnöke. Nyolckötetes orvosi naplójában több ezer betegével kapcsolatos tapasztalatait teszi közzé.

1907 januárjában sajtóvitát folytatott a nők jogegyenlőségének témájában Kmetty Károly egyetemi tanárral. (v.ö: Kapronczai, 2001a.)

1914 augusztusában, 67 éves korában elvégezte a katonai orvosi tanfolyamot, 1905-ben pedig hadiékítményekkel díszített érdemjelet kapott. Annak nyomán, hogy az első világháború felvetette a nők tevékenységének szükségességét, így 14 vidéki városban szervezett „betegmegfigyelő” állomást. Felhívása, nagy ívű szervező munkája követőkre talált, amit bizonyít annak a sok száz vöröskeresztes nővérnek és 84 orvosnőnek a szolgálata, akik Hugonnai Vilma okleveleinek nosztrifikálása, érvényesítése után nyertek diplomát magyar egyetemeken.

1922. március 25-én hunyt el Budapesten. Hamvai a Kerepesi temető Magyar Nemzeti Panteonjában nyugszanak.¹¹ (v.ö: Gulyás, 1993.)

Az első magyar orvosnő életútja nem csupán követendő mintát, példaértéket jelenthet – hazai szellemi örökségünk részeként -, hanem Hugonnai Vilma életútja, személyes sorsának kihívásai, töretlen elszántsága, elkötelezettsége, magas szintű szakmai tevékenysége hathatós pedagógiai üzenetet hordozhat mindazok számára, akik útkeresésükkel, személyes küzdelmükkel

¹⁰ Cikkei: Élet. 1892, Bába-kalauz. 1894/5., Természettudományi Közlemények. 1894/7, 1902/4, Előkelő Világ. 1898/1900, M. Pestalozzi. 1898, P. Napló. 1899, Hölgyek Lapja. 1900, Új Világ. 1901, Jó Egészség. 1904, Egészség-naptár. 1906, Kertészeti Lapok. 1909, Gyógyászat. 1915.

További publikációi: A szaglász az egészség őre. Előadás, Budapest, 1896; Művelt Nők Otthona Jótékony Egyesület története. Bp., 1986; Das erste Hundert Croup-Operationen in Zürich. Zürich, 1878; Egészségtani előadások nők számára. Budapest, 1904.

¹¹ 1980-tól, ahova a Rákosparkos temetőből vitték át.

olyan nemes célokért küzdenek, melyek a társadalmi értékekkel összhangban egy tradíciókon alapuló, normatív értékeket követő jövőt teremtenek.

Wartha Vince és Wartha Vincéné dr. Hugonnay Vilma sírja a Kerepesi temetőben.

Irodalom

A falusi egészségvédelem rendszere. Országos Orvosszövetség, 1931, 17, 603-605. p.

Atzél Elemér (1928-1944.): Az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye. 1913-1944. Budapest, Mai K.-Élet K.

Bakács Tibor (1948): Budapest közegészségügyének száz éve. 1848-1948. Budapest, Irodalmi Intézet, 1948.

Berend Miklós (1914): A csecsemőhalandóság elleni küzdelem Magyarországon. Magyar Figyelő, 11. 353-364. p.

Chyzer Kornél (1900): Az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye. 1854-1912. Budapest, Frankel Kiadó.

Grósz Emil (1906): Az orvospépzésről. Orvosi Hetilap, 50, 1, 3-18. p.

Gulyás Pál (1993): Magyar írók élete és munkái. Budapest, Argumentum Kiadó és a MTA Könyvtára, 701-702. p.

Gyulay Károly (1915): A csecsemőhalandóság csökkentéséről. Egészség, 6, 220-297. p.

Jobst Ágnes (2000): Emancipáció és orvoslás. Lege artis medicinae 10 (2), 171-174. p.

Kapronczai Katalin (1995-1996): Az orvosok érdekvédelmi törekvései a 19. századi Magyarországon a korabeli szaksajtó alapján. Orvostörténeti Közlemények, 149-157. p; 165-181.p.

Kapronczai Károly (2000): A hazai orvosi igazgatás története. Gyógyszerészet, XLV, 288-294. p.

Kapronczai Károly (2001a): Hugonnai Vilma. Híres magyar orvosok. II. Budapest.

Kapronczai Károly (2001b): Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből. Budapest, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár.

Kerbolt László - Szporny Gyula (1942): A községi egészségügyi közigazgatás gyakorlati útmutatója. Budapest, Novák.

Kertész Erzsébet (1965): Vilma doktorasszony. Az első magyar orvosnő életregénye. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó.

Kiss Kálmán (1991): Hugonnai Vilma, az első magyar orvosnő. Orvosi Hetilap.

Lobmayer Géza (1930): Az orvos és az állam. Budapesti Orvosi Újság, 28, 42, 375-386. p.

Móra László (1983): Az első magyar orvosnő. Magyar Nemzet, 226. szám.

Nagy Ferenc (Főszerk; 1997): Magyar Tudóslexikon A-ZS-ig. Better, MTESZ, OMIKK, 397-398.

Réti Endre - Vilmon Gyuláné (1966): Tallózás az orvoskari ülések jegyzőkönyveiben. Orvostörténeti Közlemények.

Szénásy József (1931): Anya és újszülöttvédelmi rendszer. Budapest, Országos Stefánia Szövetség, 1931.

Markó László (2002): Új Magyar Életrajzi Lexikon. Magyar Könyvklub, Budapest, 2002. 403-404. p.

Nagy Endre (1944): Nyitva az út! Az első magyar orvosnő életének regénye. Budapest.

Werling Józsefné Forrai Márta (2000): A magyarországi bábaképzés főbb állomásai. In: Ezer színű világ. (Dolgozatok a neveléstörténet köréből. V.) Szerkesztette és a bevezetőt írta: Kéri Katalin. Pécsi Tudományegyetem - Tanárképző Intézet, Pécs. 109-120. p.

A témához kapcsolódó főbb honlapok jegyzéke

www.tankonyvtar.hu

www.himok-enciklopedia.blogspot.com

www.mora.hu/konyv/Kertesz_Erzsebet

www.mek.oszk.hu

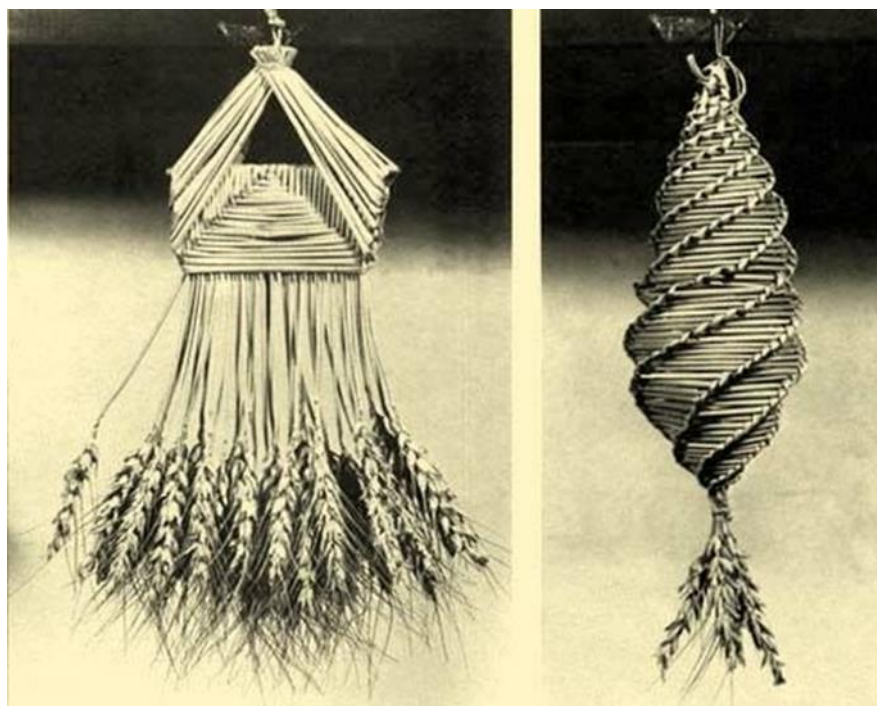
www.meek.miif.hu

Kézművesség, népi kismesterség

Barabás Renáta: Mindennapi kenyерünk – Kézműves ötletek a nyári ünnepkörhöz

Kézműveskedni, alkotni csodálatos dolog, megismerni az anyagokat és az élettelen alapanyagot megformálni, elképzelni és megalkotni már nehezebb dolog és ahhoz, hogy az alkotásunknak lelke is legyen, ismernünk kell hagyományainkat, melyet elődeink örökítettek ránk. A nyári ünnepkör legfontosabb tevékenysége a gabona betakarítása, így a kenyérgabonához a kenyérsütéshez kapcsolódó tevékenységeket dolgoztam fel oly módon, hogy a foglalkozások közben tovább adhatjuk múltunk értékeit, hagyományait. Összegyűjtöttem a témához kapcsolódó elméleti tudást, játékokat, mondókákat, szólásokat, néphagyományt és népdalokat.

A nyári ünnepkör középpontjában az aratás állt, mivel a kenyérgabona betakarításának sikeresnek kellett lennie, ehhez számos hiedelem és szokás kapcsolódik. A gabona az egyik legfontosabb élelmiszerünk volt akkor és most is. Az aratás kezdete Péter-Pál napjával kezdődött, mivel a néphit szerint ekkor a gabona töve már megszakadt. A munkát kalákába (összesegítés, kölcsönösség) végezték, de előfordult, hogy napszámosokat is alkalmaztak, hiszen fontos volt, hogy a termés a legalkalmasabb időpontban kerüljön betakarításra. A munkát általában fohászkodással, imádsággal és kalapemeléssel kezdték, mivel a búzát Isten ajándékának tekintették. Egyes vidékeken nagy jelentőséget tulajdonítanak az első kévének, melyet a baromfiknak adták egészség és termékenységvarázslás céllal. Kaszával vagy sarlóval arattak a férfiak, majd mögöttük haladva az asszonyok marokra szedték majd kötözték a gabonát. A kötözött kévéket a földön kereszt alakúra rakták. Az utolsó kévének is nagy jelentőséget tulajdonítanak, hisz ebből készítették az arató koszorút. A legszebb kalászokból fonták és néhol még mezei virágokat is fontak bele.

Aratódíszt Gégény, Szabolcs-Szatmár m.

(Forrás: <http://mek.niif.hu/02700/02789/html/59.html>)

Az aratókoszorúhoz számos hiedelem kapcsolódik, de mindig a következő év bőséges termésére irányultak. Az aratás végén aratóbálokat, multságokat tartottak. A learatott búzát székere rakták és behordták az udvaron álló csűrbe, majd innen vitték ki a szérűre ahol a cséplést végezték. A nyomtatás és cséplés után a búzamagok közé keveredett szennyező anyagokat szeléléssel tisztították meg. A megtisztított gabonát fából ácsolt ládákban hombárokba vagy vesszőből font gabonáskasokban, kosarakban tárolták. Az őrlésre szánt gabonát zsákokba merték és elszállították a malomba, de kisebb mennyiséget otthon kézimalom segítségével általában egy sütésre elegendő lisztet is őröltek. Őrlés után a lisztet átszitálták, így megtisztítva a korpától már sütésre kész lisztet kaptak. A házi kenyér sütése női munka volt, általában kéthetente sütöttek kenyeret, egyszerre legalább hármat. A kenyérsütést megelőző nap előkészítették a kovászt, megsitálták a lisztet és hozzáfogtak a kovászoláshoz, ezt általában estefelé végezték. A kenyérsütés eszközei közül a régmúlt időkben nem hiányozhatott a dagasztóteknő, kovászfá, szita, szakasztókosár, sütőabrosz, sütőlapát, szénvonó, pemet, teknőláb és kaparó.

Kenyérsütés eszközei

Kép forrása: <https://blog.skanzen.hu/2020/08/19/mutargysorozat-kenyersuto-eszkozok/>

A legfontosabb eszköz az egy darab fából kivájt dagasztóteknő volt; ebben kovásztak, dagasztották és érlelték a tésztát. Az alaposan kidagasztott kenyértésztát sütőabrosszal takarták le. Amíg kelt a tészta befűtötték a kemencét, előkészítették a szakasztókosarakat egyes helyeken szakajtónak is hívják. A kosár kerek formája adta meg a kenyér alakját és egy kenyér fért el benne. Az így elkészített megkelt tésztát sütőlapára borították, bevizezték a tészta tetejét, hogy szép piros legyen, majd éles késsel félkör alakban bevágták, hogy jó magas legyen a kenyér. Kemencébe vetették és a kenyér nagyságától függően 2-4 órát sütötték. A megsült kenyereket nedves kendővel áttörölték, majd a ház kamrájában szellős helyen kenyértartóra helyezték.

Dr Bodnár Zsuzsanna néprajzkutató „A mindennapi kenyér jelentősége népünk hagyományos kultúrájában” írt cikkében a következőket írja a kenyér jelentőségéről, hagyományairól és hiedelmeiről: „A kenyér mindig alapvető táplálék volt, mint ilyen lett a termékenység, a bőség szimbóluma, a termékenységvarázslás eszköze. Mint a család jólétét, bőségét, termékenységét szimbolizáló, illetve biztosító alapvető táplálék, elsősorban bizonyos kezdő alkalmakkor kapott szerepet, amikor egyébként is jellemző volt e célok mágikus biztosítása. Általános szokás volt az új házba vitt kenyér és só, amely a lakók jólétét kívánta biztosítani vagy azt szimbolizálta. Hasonló szerepe volt a kenyérnek lakodalomkor. Az új asszonyt kenyérrel fogadták, kenyér alatt vezették be, „hogy az ifjú párnak a kenyere soha ki ne fogyjon a házból”. A tálaló legények a

vőlegény ölébe egy házi kenyeret adtak, és a következőt mondták: „Repedni fog a tenyered, hogy megkeresd a kenyeret.” A karácsonyi vacsorán egész kenyeret tettek az asztalra, hogy a következő évben mindig legyen kenyerük. A kenyér az egyházi szimbolikában is fontos szerepet kapott – tisztelete részint ezen alapszik. „Míg Isten lesz, kenyér is lesz” – tartja a már fent is idézett mondás. A kenyér főképpen az időseknél öröndett különös megbecsülésnek. A kenyér maradékát nem volt szabad eldobni, sőt, ha a földre esett, lehajoltak érte, fölvtették, megtisztogatták és megették. De elégetni sem volt szabad, különösképpen a kenyérmorzsa nem. Ennek vallásos indoklása volt, miszerint a kenyérmorzsa az angyalok eledele, és ha elégetik, akkor sírnak az angyalok, mert nincs nekik mit enniük. A meg nem becsült kenyér általában bosszút áll az emberen. Ezt, vallásos hiedelmük alapján istenverésének mondták. A kenyér kiemelkedő keresztény szimbólum, évszázadokon át a legfontosabb táplálék volt. Ennek megfelelően készítését, kezelését, felhasználását számos hiedelem vette körül. Ezek közül a legérdekesebbek a következők: Búzavetéskor nem szabad kenyeret pirítani, mert üszkös lesz a vetés. Az egész kenyér megvágása előtt a gazda vagy gazdasszony a késsel keresztet rajzol a kenyér aljára. Ha az állapotos asszony sütéskor két lepényt csinál, akkor ikergyermeke lesz. A kelést és gyulladáshoz sebeket megrágott és erősen megszózott kenyérral szívatták le. A régi falusi pásztorok (kondások és csordások) bérében mindig benne volt a kenyér is. A falusi gyakorlat szerint, minden állat után fél kenyér járt a pásztornak.”

Ma már nehéz elképzelni, hogy arattak elődeink sarlóval és kaszával. Nem is tudjuk pontosan, hogy jutott el a gabona a malomba majd liszt formájában visszatérve a háztartásban ahol az asszonyok hosszadalmas munkával kenyeret sütöttek belőle. Az aratás, őrlés és kenyérsütés folyamatát a „Búzáról a kenyérig” című archív még néhol fekete-fehér rövidfilm lépésről-lépésre bemutatja. A film a Néprajzi Múzeum 1987-es felvétele.

(Film forrása: <https://www.youtube.com/watch?v=wsVM5y91Z6U>)

A kenyérsütéshez sok szólás, mondás, játék, ének és találós kérdés is kapcsolódik. Számomra a legkedvesebbeket válogattam össze:

Találós kérdés: „Mezőről a csűrbe viszik, a csűrben meg kicsépelik, két kő között megforgatják, vízzel, sóval megdagasztják, még a tűznek is kiteszik, jó annak, ki megéhezik. Mi az? (Búzaszemből kenyér)

A következő szólások a Dr. Margalits Ede: Magyar közmondások és közmondásszerű szólások című könyvéből válogattam: Megette a kenyere javát. /Kölcsön kenyér visszajár./ Ki dolgozni nem szeret nem érdemel kenyeret./ A kenyér sülvé jó./ Egy kenyérért nem fűtik be a kemencét.

“Süssünk, süssünk valamit, azt is megmondom, hogy mit! Lisztből legyen kerek, töltelkes, jó édes. Túróval bélelve. sodorva tekerve, kerek és édes csigabiga rétes.” Az énekes, népi, dalos játék leírását a következő oldalon lehet megtalálni: https://www.zsurjatekok.hu/talalati_lista/jatekok/jatekok/sussunk_sussunk_valamit

„A part alatt...” kezdetű magyar népdalt Csaplár Benedek gyűjtötte Szegeden 1870 körül. A gyermekdal leírja a kenyérsütést az aratástól a kenyér felvágásáig:

„A part alatt, a part alatt három varjú kaszál, három varjú kaszál.
Róka gyűjti, róka gyűjti, szúnyog kévét köti, szúnyog kévét köti.
Bolha ugrik, bolha ugrik, hányja a szekérre, hányja a szekérre.
Mén a szekér, mén a szekér, majd a malomba ér, majd a malomba ér.
A malomba, a malomba, három tarka macska, három tarka macska.
Egyik szítál, másik rostál, harmadik követ vág, harmadik követ vág.
Szürke szamár vizet hoz már, tekenőbe tölti, tekenőbe tölti.
Tehén dagaszt, tehén dagaszt, kemencébe rakja, kemencébe rakja.
Medve várja, medve várja, kisült-e a cipó, kisült-e a cipó.
Tyúk a cipót csipegeti, hangya morzsát szedi, hangya morzsát szedi.”

A part alatt

Magyar népdal

<http://dalok.theisz.hu/?page=song&id=APartAlatt>

A part alatt című dal kottája

Kép forrása: <https://dalok.theisz.hu/index.php?lang=hu&page=song&id=APartAlatt>

Kézműves ötletek a nyári ünnepkörhöz kapcsolódó népszokásokhoz:

A nyári ünnepkörhöz kapcsolódóan a képlékeny anyagok feldolgozását választottam tárgykészítésnek. Képlékeny anyagoknak hívjuk a könnyen gyúrható, formázható, plasztikus anyagokat, amelyek megszilárdulásuk után is megtartják formájukat. Ebben a csoportba tartozik a sógyurma, a tésztafélék (mézeskalács, pogácsatészta), gyurma és az agyag. Otthon a háztartásban legkönnyebben a lisztből készített gyurmákat választhatjuk.

A só-liszt gyurma egyszerűen elkészíthető természetes alapanyag. A gyermekek számára ideális, hiszen olcsó, könnyen formálható anyag és a konyhai gáztűzhelyben kiégethető. A gyurmázás nagy élményt jelent minden korosztály számára. A sógyurmázás kitűnő lehetőséget teremt gyermekek kreativitásának, plasztikai, tér- és formaérzékének fejlesztésére otthon, óvodában, iskolában egyaránt. A következő receptet szoktam készíteni a gyermekekkel, ez egy kevesebb mennyiség melyet csoportmunkában (4fő csoportonként), tudnak elkészíteni. Fontos megjegyezni, hogy a nagyobb mennyiséget nehezebb összegyúrni és a sógyurma lényege, hogy jól átgyúrt, könnyen formálható, csomómentes alapanyagot kapjunk. Tehát nagyon fontos a megfelelő átgyúrás. A csoportfeladat előnye, hogy közösen dolgoznak gyermekek, felelevenítve a matematika órán tanult ismereteket, hiszen mértékegységekkel dolgozunk, valamint megtapasztalhatják a különböző típusú halmazállapotokat, szilárd, folyékony, képlékeny valamint tapintással megkülönböztethetjük az anyagok állagát, szemcseméretét.

A só-liszt gyurma elkészítési módja: Szükségünk lesz 20 dkg finom só, 20 dkg finomliszt, 125 ml víz, 2 evőkanál étolajra. Először összekeverjük a lisztet és a sót, majd felváltva adagoljuk hozzá a vizet és az olajat. Ezután kézzel jól összegyúrjuk a keveréket, és letakarva 20 percig pihentetjük. A pihentetés után a gyurmánk rugalmas könnyen formázhatóvá válik. Ha túl lágy, akkor lisztezzük meg a fatáblát, és azon gyúrjuk át addig, míg kellően jól formázhatóvá válik. Ha nagyon kiszárad a massa, és nehéz vele dolgozni, mivel porlik, akkor nedvesítsük meg a tenyerünket, és gyúrjuk át többször a gyurmát. Ha nem használjuk fel az összes alapanyagot, akkor légmentes dobozban ennek hiányában, folpackba vagy nejlon zacskóba tekerve a hűtőszekrényben 3-4 napig is eltartható. Formázás közben mindig csak annyi mennyiséget vegyünk ki a csomagból, amennyit felhasználunk, mivel a levegőn gyorsan szárad, és a sószemcsék kicsapódnak a gyurma felületén.

A só-liszt gyurma színezése:

Kakaóval: Kellemes barna gyurmát kapunk, ha fele arányban kakaót keverünk a liszthez, és így készítjük el a masszát.

Feketekávéval: Víz helyett 125ml kihűlt kávé adjunk a liszt és a só keverékéhez, ne feledkezzünk meg a két kanál étolajról sem.

Színes gyurma: Színezett gyurmát kapunk, ha a vízben feloldunk különböző színű ételfestéket. Minden színt külön-külön készítjük el, ehhez felezhetjük a massa mennyiségét is, így több színű masszát tudunk készíteni.

Színezett sógyurma

(Kép forrás: saját fotó)

Formázás: Mielőtt elkezdjük gyúrni a masszát, kenjük be a kezünket kézkrémmel vagy olívaolajjal, így nem szárítja ki kezünk bőrét a só. Bármilyen formát, figurát kívánunk mintázni, mindig egy golyóból indulunk ki. A golyó nagysága mindig a tárgy nagyságától függ. Ha több darabból áll a figura, először a golyókat gyúrjuk meg, figyelve a figura helyes arányaira, így biztosan megfelelő méretű lesz a figura keze, lába, feje, hasa, fülei. Könnyebb legyen a golyók nagyságának meghatározása, a formázáshoz szükséges mennyiséget gyümölcsök formájában adjuk meg: cseresznye, dió, szilva, mandarin, alma. Amennyiben lapos tárgyakat készítünk, például képet, hűtő mágneset, szíveket, csillagokat stb., akkor sütőpapíron, sodrófa segítségével nyújtjuk ki a masszát, majd kiszűrő forma segítségével nyomkodjuk ki a nyújtott tésztalapból. A maradék gyurmát gyúrjuk össze, majd sodorjuk ki, és már újra lehet szaggatni a formákat. Sok egyforma nagyságú figurát készíthetünk ezzel a technikával, amit a későbbiekben kisütve, majd kifestve bármilyen dekorációhoz felhasználhatunk. Ha azonos nagyságú golyókra van szükségünk, például a virágszirmoknál, akkor célszerű először hurkát sodornunk a masszából, majd kés segítségével egyforma darabokra vágjuk. Ezután következhet a gömbölyítés és a szirmok kialakítása.

(Kép forrása: saját fotó)

Kép forrása: <https://jatsszunk-egyutt.hu/sogyurma->

Részek illesztése (ragasztás): Figurák készítésénél a különböző részeket vízzel nedvesítve illesztjük össze. Ehhez célszerű egy kis pohár vizet magunk mellé helyezni a munkaasztalra, és ecset segítségével bekenjük a ragasztandó felületet. A figurák nagyobb részeihez fogpiszkálót használunk merevítéshez oly módon, hogy a már megragasztott részeket átszúrjuk a fa fogvájót vigyázva, hogy a figura ne deformálódjon el. Előtte mindig törjük megfelelő méretűre a fapálcát, mivel utólag már ez nehezebb feladat. Bármilyen tárgyat is formázunk, mindig sütőpapíron dolgozunk, így már nem kell a tárgyat megfogni, hanem egyszerűen a sütőpapír segítségével át-emeljük a sütőlapra.

(Képek forrása: saját fotó)

Felfüggesztés: A só-liszt gyurmából készült tárgyak felfüggesztésére általában gémkapcsot használunk, amit még puha állapotban nyomunk a gyurmába, illetve szívószállal lyukat készítünk az elkészült figurába. A gyöngyök lyukasztatásánál a fogpiszkálót vagy hurkapálcát használunk erre a célra, attól függően, hogy milyen nagyságú lyukra van szükségünk. A gyöngyszemekből ne húzzuk ki a fapálcát, hanem vele együtt süssük ki, mivel sütésnél a lyuk deformálódik a gyöngyszemekben.

(Képek forrása:
saját fotó)

Sütés: Az elkészült tárgyakat a levegőn szárítjuk ki, vagy sütőben sütjük ki a következő módon: Először csak szárítsuk a tárgyakat a sütő legalacsonyabb hőmérsékleten (általában 50°C), és ne csukjuk be a sütő ajtaját, mivel ilyenkor távozik a tárgyakból a nedvesség gőz formájában. A kisebb és vékonyabb tárgyakhoz fél óra is elég, azonban ha vastagabb és nagyobb a figura, akkor egy órát is igénybe vehet a szárítás folyamata. A következő fokozatra (75°C) kapcsoljuk a sütőt, és egy órán keresztül sütjük már behajtott sütőajtóval, de még mindig célszerű keskeny nyílást hagyni, hogy a gőz távozhasson a sütőből, így elkerüljük a figurák deformálódását. A harmadik, esetleg negyedik fokozaton (100-150°C) fejezzük be az sütést. Mivel a só gyurma könnyen megéghet a 4-5 fokozaton, ezért folyamatosan figyeljük. A sütési idő függ a forma nagyságától, vastagságától, ezért mindig inkább több időt szánjunk a szárításra. Ugyanis ha gyorsan sütjük, a sóliszt gyurma felületén kéreg képződik, és a levegő, valamint a nedvesség nem tud elpárologni, és a munkánk hólyagos, deformálódott lesz.

Formázási ötletek:

(Képek forrása: saját fotó)

(Képek forrása: saját fotó)

Melléklet: Feladatok, versek és mesék:

Mesék a kenyérről

Forrás: <https://jatsszunk-egyutt.hu/mesek-buzarol-aratasrol-kenyerrol/>

Kányádi Sándor: A mindennapi kenyér

Egy kisfiú nagyon szerette a kenyeret, de ha jóllakott, a maradékot elmirzseltte-morzszálta. Vagy éppen eldobta.

Hiába szidta az édesanyja. Hiába fenyegette fakanállal. Hiába koppintott a körmére. Hiába pallott a fenekére. Nem fogott rajta.

Végül maga a kenyér is megsokallta a dolgot, s elbújt a kisfiú elől.

– Éhes vagyok, édesanyám. Kérek szépen kenyeret.

– Nincsen – mondta az édesanyja.

– Hová lett? Hol van?

– Mert mindig csak elmirzselted-elmorzsáltad, visszament a pékhez.

Szaladt a kisfiú a pékhez.

– Kérek szépen kenyeret.

– Nincsen – mondta a pék, tenyerét kifordítva.

– Hová lett? Hol van?

– Mert mindig csak elmirzselted-elmorzsáltad, liszté változott, és visszafutott a molnárhoz.

Futott a kisfiú is a molnárhoz.

– Kérek szépen kenyeret.

– Tőlem, fiam, még lisztet is hiába kérsz.

– Hová lett? Hol van?

– Mert mindig csak elmirzselted-elmorzsáltad, visszaváltozott búzává, s visszabújt a kalászbába.

Rohant a kisfiú a búzaföldre. De ott már kalászt egyet se látott.

– Kérnék szépen kenyeret – pityeredett el a kisfiú.

– Nincsen – mondta a földműves, amint egy zsákot éppen beürített a vetőgépbe.

– Hová lett? Hol van?

– Mert mindig csak elmirzselted-elmorzsáltad, visszabújt a földbe. Majd csak jövő nyáron lesz kenyér belőle.

Nagyon éhes volt már a kisfiú, és elkezdett keservesen sírni. A földműves megsajnálta.

– Add csak ide a sapkád!

A kislány odaadta.

A földműves megtöltötte búzával.

– Na, szaladj vele a molnárhoz!

Szaladt a kislány, hogyan szaladt volna! Még a lába se érte a földet. A molnár a búzát megörölte. Kapta a kislány a lisztet, vitte a pékhez. A pék süttött belőle egy szép ropogós cipót. Ott mosolyog az most is az asztalon. Ha megéhezik a kislány, csak kanyarít egy szép karéjt neki az édesanyja. És mosolyogva nézi, hogy az ő szép, okos kislány milyen jóízűen eszi meg az utolsó morzsáig. A világért sem mirzselne-morzsálna el még egy hangyának valónyit se belőle, mert most már ő is tudja, hogy mennyi fáradsággal jár a mindennapi kenyér előteremtése.

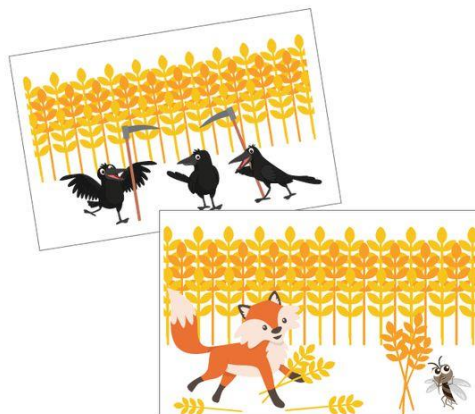
A part alatt... – képek, feladatok a vershez

Forrás: <https://jatektar.jatsszunk-egyutt.hu/a-part-alatt-kepek-feladatok-a-vershez/>

A dal mindegyik versszakához találtak egy-egy képet, így azokat kinyomtatva, a képekkel együtt tudjátok megtanulni a dalocskát.

A part alatt, a part alatt, három varjú kaszál, három varjú kaszál.

Róka gyűjti, róka gyűjti, szúnyog kékét köti, szúnyog kékét köti.

Bolha ugrik, bolha ugrik, hányja a szekérre, hányja a szekérre.

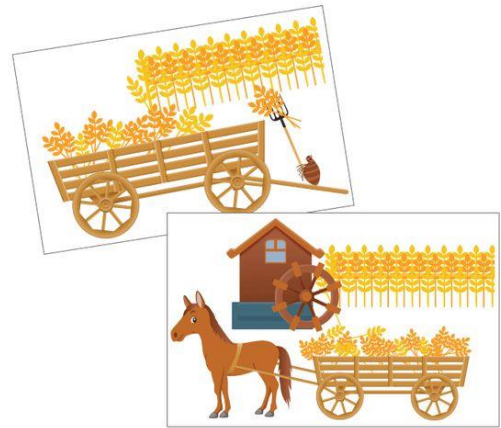
Mén a szekér, mén a szekér, majd a malomba ér, majd a malomba ér.

A malomba, a malomba három tarka macska, három tarka macska.

Egyik szítál, másik rostál, harmadik követ vág, harmadik követ vág.

Szürke szamár vizet hoz már, tekenőbe tölti, tekenőbe tölti.

Tehén dagaszt, tehén dagaszt, kemencébe rakja, kemencébe rakja.

Medve várja, medve várja, kisült-e a cipó, kisült-e a cipó.

Tyúk a cipót csipegeti, hangya morzsát szedi, hangya morzsát szedi.

A mese képeit kinyomtatva sorba rakhatjátok a történetet, elmesélhetitek a saját szavaitokkal is, hogyan lett a búzából kenyér.

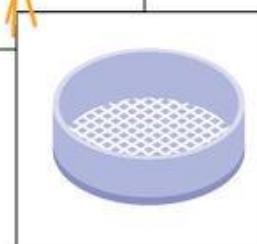
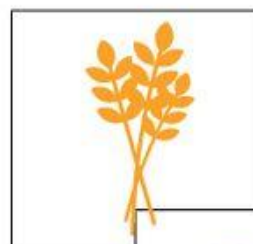
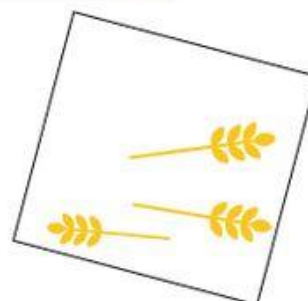
Egy másik feladatban megkereshetitek mind-egyik állathoz a hozzá illő képet.

**Búzából ke-
nyér fel-
adat:**

Rakd helyes
sorrendbe a
képeket!

Keresd meg, melyik kép illik az állatok mellé!

Forrás: https://drive.google.com/file/d/1cBn5fJ8EGZPjt8SlOy_u1DEBKqCAy-E1/view

Kenyérsütés folyamata és feladatok:

Forrás: <https://kornyezetismeret.blogspot.com/p/kenyersutes.html>

Mindennapi kenyérünk:

Forrás: <https://www.sutori.com/en/story/mindennapi-kenyerunk--fbPfLKUADpLtWaX-mVxRLVMYt>

Egész órás feladatok, bemutató (Sutori)

Filmek a kenyérsütésről:

1. Legfontosabb élelmiszerünk: a kenyér
<https://www.youtube.com/watch?v=NYhjpcD7Kk> (6perc 49)
2. A kenyér: <https://www.youtube.com/watch?v=tjjolExy3Ls> (1 óra 18perc)
3. Mindennapi kenyérünk: <https://www.youtube.com/watch?v=zCOE0VVjY8A> (5 perc)

Színezők:

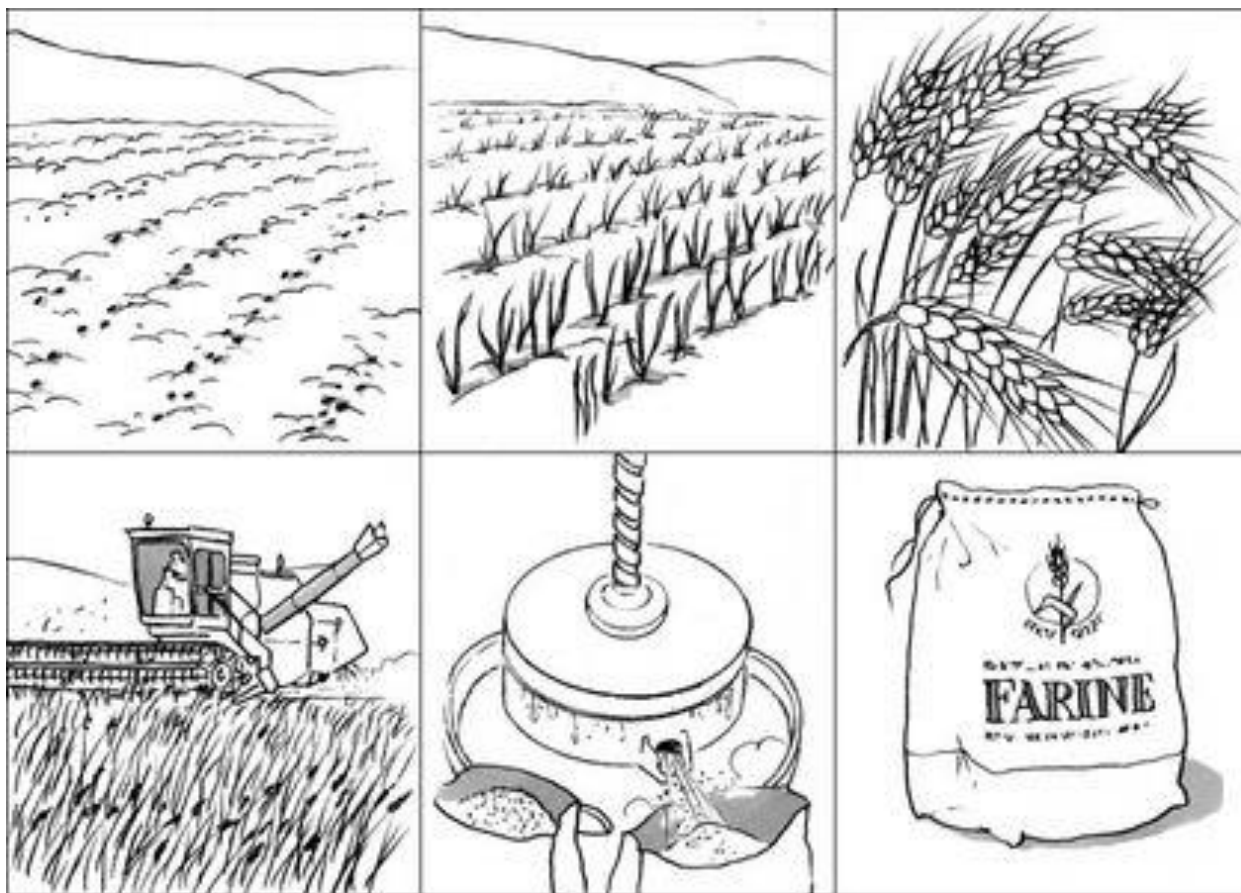

Színezző:

<https://esle.io/>

Vágd ki a képeket és állítsd helyes sorrendbe!

Versek búzáról, aratásról, kenyérről:

Forrás: <https://jatsszunk-egyutt.hu/versek-buzarol-aratasrol-kenyerrol/>

Csanádi Imre: Nyárdicsérő

Nyár, nyár, nyár,
sárgul a határ-
búzapászta,
rozspászta,
kukorica tarkázza,
rajzik a sok lepke,
zümmög a méhecske-
bőség, bőség,
tied a dicsőség

Mentovics Éva: Aratás

Érik már a búza,
sárgul a határ,
hajlongó kalászat
érleli a nyár.
Morognak a gépek,
zajuk messze száll –
a sok gabonára
malomgarat vár.

Szilágyi Domokos: Két nyári mondóka

I.

Búzatenger!
Tenger búza!
Aratógép
átalússza.
Cséplőgépből
aranyárga

gabona hull
ezer zsákba.
Malomkerék
forog vízben,
lesz már elég
kenyérlisztem.

II.

Mag, mag, búzamaz,
benne aluszik a nap.
Szár, szár, búzaszár,
tehén alá szalmaszál.
Szem, szem, búzaszem
holnap lesz új kenyérem.

Zelk Zoltán: Te is tudod, ő is tudja

Napfény volt a ringatója,
eső volt a dúdolója.
Nevelője szegény ember,
mégis erős, mint a tenger.
Csak erősebb, hogyha vágják,
tovább él, ha lekaszálják.
Akkor is, ha kézzel vágják,
akkor is, ha fogak rágnak.
De hát tudja minden gyerek:
miből sütik a kenyeret?

Szász Károly: Miből lesz a kalácska?

Miből lesz a kalácska?
– Búzácskából.
S a búzácska?

– Kikél a barázdából.
Eke vasa eltemeti,
lanyha eső költögeti.
nap sugára feltámasztja,
lábát kasza elvagdossa,
ló a szérűn megrugdossa,
két kemény kő összezúzza,
a gazdaasszony megdagasztja,
forró kemencébe dugja,
s ha kiveszi, látod:
megsült a kalácsod.

Csanádi Imre: Új kenyér

Szőkül a búza,
feje földre húzza,
nosza, learatjuk,
kévébe kapjuk,
kepesorba rakjuk,
szekéren behordjuk,
asztagba tornyoljuk,
cséplőgép kivereti,
gőzmalom
megőrleti,
porzik a liszt,
mint a hó,
abból sül a
friss cipó.

Pósa Lajos: Aratás előtt

Hullámszik az arany búza kalásza,
Fújja a szél... Fut a kalász utána.

Istenem, ha elszaladna
Messzire!
Fürjecskének úgy megremeg
A szíve

Meg is szólal a búza közt: – Pitypalatty!
Arany kalász, futó kalász, itt ne hagyj!
Te vagy az én pihentető
Otthonom,
Takargató, vadvirágos
Sátorom.

A mezei pacsirta is dalra kél:
– El ne fúdd az égi áldást, játszi szél!
El ne szaladj, arany kalász
Tengere!
Te vagy a nép verejtékes
Kenyere!

Nemes Nagy Ágnes: Bors néni a malomban

Zúg a malom, zúg a malom,
szőke árpa a garaton.
Hajnalban már szitál a liszt,
fehér, mint a fehér batiszt.
Malomszobát beteríti,
fehér köddel sötétíti.
Bors nénit is beszitálja,
hullik, hullik a hajára.
Így lesz, mire itt az éj,
szőke árpa lisztfehér.

Nemes Nagy Ágnes: A malom éjjel

Éjszaka is jár a malom,
mit őrölnek éjjel azon?
Hú-hú, mondja a bagoly,
csillag fénye odafoly.
Sí-sí, mondja a kuvik,
felhő árnyát őrlik itt.
Kihordja majd zsákkal a szél,
elviszi a Göncölszekér.

Mentovics Éva: Aranybúza, mező éke

Aranykalász, aranybúza...
kössed, kössed koszorúba!
Búzavirág legyen éke,
pipacs nyíljon közepébe!
Melengető napfény járta,
szél simított dús hajába,
megcsodálták erdők, rétek,
dísz volt a messzeségnek.
Megörölve, megszítálva
langyos vízzel teszik tálba,
megkelesztve, megdagasztva
pihen kicsit a damasztba',
majd kemence szája várja,
hogy pírt süssön orcájára.
Aranybúza – mezők éke –
vártunk már az új kenyérre!

Szilágyi Domokos: Új kenyér

Mosolyog a nyári dél,
az asztalon friss, fehér
új kenyér.

Honnan van az új kenyér?
Három traktor földet szántott,
a vetőgép búzát vetett,
felhő hullatta az esőt,
nap hullatta a meleget.

Szökkent a szár szép magasra,
jött a kombájn, learatta,
learatta, kicsépelte,
a gőzmalom megőrölte,
teherkocsi hazahozta,
anya pedig megsütötte.
Mosolyog a nyári dél,
az asztalon friss, fehér
új kenyér.

Tarbay Ede: Cipósütő mondóka

Parazsad süssön, kemence,
cipót puhára, kerekre,
lángost laposra, veresre,
jól süss, kedves kemence.

Kányádi Sándor: Nagyanyó kenyér

Búzát vittem a malomba,
hej, de régen volt,
amikor még a Küküllőn

malom duruzsolt.
Megőröltem a búzámat,
lisztje, mint a hó,
Örült neki a ház népe,
kivált nagyanyó.
Sütött is az új búzából
olyan kenyeret,
illatára odagyűltek
mind a gyerekek.
Azóta is azt kívánom:
legyen a világ
olyan, mint a búza közt
a kék búzavirág.
Mindenkinek jusson bőven
illatos-fehér,
ropogósra süttött, foszlós
nagyanyó-kenyér!

Felhasznált források:

Balassa_Ortutay 1980: Magyar néprajz Az aratás és szokásai

<http://mek.niif.hu/02700/02789/html/59.html> (Letöltés ideje: 2025.05.30.)

Bardócz-Tódor Enikő 2020: Műtárgysorozat Kenyérsütő eszközök <https://blog.skanzen.hu/2020/08/19/mutargysorozat-kenyersuto-eszkozok/> (Letöltés ideje: 2025.05.30.)

Bajzáth Mária (vál.) 2017. : Mi a legerősebb a világon? Találós kérdések és talányos mesék a világ minden tájáról. Kolibri Kiadó,

Dr. Bodnár Zsuzsanna 2020: A mindennapi kenyér jelentősége népünk hagyományos kultúrájában <https://magyarmezsgye.hu/a-mindennapi-kenyer-jelentosege-nepunk-hagyomanyos-kultu-rajaban> (Letöltés ideje: 2025.05.30.)

Énekeljünk együtt Magyar népdal: A part alatt kottája: <https://dalok.theisz.hu/index.php?lang=hu&page=song&id=APartAlatt> (Letöltés ideje: 2025.05.30.)

Margalits Ede 1995: Magyar közmondások és közmondásszerű szólások, Akadémiai Kiadó Budapest

Mesepedagógia: <https://mese.mesepedagogia.hu/2018/08/19/nepmesek-mondokak-talalos-kerdesek-nepdal-a-kenyerrol/> (Letöltés ideje: 2025.05.30.)

Mesék búzáról, aratásról, kenyérről: <https://jatsszunk-egyutt.hu/mesek-buzarol-aratasrol-kenyerrol/> (Letöltés ideje: 2025.05.30.)

Pető Éva 1995: Sógyurma Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.

Pető Éva 2001: Sógyurma 2 Dinasztia Tankönyv Kiadó Budapest.

Könyvajánló

Maxim Katalin: Ismerkedő: Nyelv – Jel – Alkotás szóban és írásban

ECL vizsgafelkészítő tankönyv

A szerző:

Magyar nyelv és irodalom tanárnő

ECL vizsgáztató és vizsgafelkészítő

BMI – Regensburgi Konzuli Magyar Iskola Óvoda és Zenébölcsei

Magyar mint idegennyelv óraadó tanárnő

Hungaricum – Regensburgi Egyetem

Nyelv – Jel – Alkotás szóban és írásban, azaz nyelvi jelalkotás megadott idő alatt, megadott nyelvi szinten, megadott formában, megadott témák alapján. Ezen követelményeknek eleget téve bizonyítják a hétvégi magyar iskolák diákjai nyelvi rátermettségüket, nyelvi kompetenciáikat az ECL magyar nyelvvizsga keretein belül. Teszik ezt nálunk, a Bajorországi Magyar Iskola (BMI) tagiskoláiban és szerte a diaszpórában.

A sikeres vizsga eléréséhez hosszú út vezet, amelyhez biztos kapaszkodókra és célzott tanulási folyamatokra van szükség. Ennek érdekében készült el az első, hétvégi magyar iskolának kidolgozott ECL vizsgafelkészítő tankönyv. Milyen módszerrel, hogyan segíthet ezen kötet a felkészülés időszakában, hogyan segít az elsajátított származás- vagy második nyelvet az elvárt követelményeknek megfelelően újra alkotni szóban és írásban, az alább, a kötet bevezetőjéből kiderül.

Otthon vagy? Hol van „otthon”? Csak a nyelvben,

Minden más fonák, zavaros, homályos. “

Márai Sándor

Úgy gondolom, hogy a fenti idézet jól összefoglalja a hétvégi magyar iskolák azon törekvését, amelyek alázatos munkájuk által azt szeretnék elérni, hogy a külföldön élő magyar gyerekek otthon érezzék magukat a magyar nyelvben, hogy abban otthonosan és magabiztosan mozogjanak. Azért, hogy az otthonosság érzését magukénak érezhessék, ennek a képességét kiaknázhassák, meg kell dolgozni úgy a tanárnak, mint a diáknak egyaránt. Törekedni kell arra, hogy

megteremtjük a hozzá szükséges környezetet, és ennek a berendezéséhez nélkülözhetetlen eszközöket, hogy a nyelv, a nyelvi jelképzés minden színterén anyanyelvi legyen. Tennünk kell mindezt egy olyan idegen nyelvi környezetben, ahol a magyar nyelv mellett legtöbbször az adott ország nyelve a domináns a gyerekek nyelvhasználatában. Azt pedig, hogy mennyire sikerül otthonosan mozogni a magyar nyelvben, azt a hétvégi magyar iskolák úgynevezett kimeneti rendszerében, az ECL felsőfokú (C1) magyar nyelvvizsgán is mérhetjük.

A *Nyelv-Jel-Alkotás szóban és írásban* tankönyv nemcsak kifejezetten a hétvégi magyar iskolásoknak készült. A több éves vizsgáztatói, valamint vizsgafelkészítői tapasztalataimat felhasználva, és a cél eléréséhez leginkább hozzásegítő feladattípusokat kiválasztva, állítottam össze ezt a kötetet, amelyet az egyetemi kurzusaim során is használok. A sikeres nyelvvizsga eléréséhez a diákok képességeit különböző témakörökben jól funkcionáló íráskészséggé és olvasókészséggé kell alakítanunk. Ahhoz, hogy diákjaink a fent említett készségek birtokában legyenek, bizony be kell gyakorolniuk a szövegek feldolgozásának és alkotásának helyes mikéntjét. Meg kell ismerkedniük azzal a mintafeladatsorral, amely lehetővé teszi, hozzásegíti őket ahhoz, hogy bármilyen típusú és témájú szöveget megérteni, értelmezni, és az adott szövegre reflektálva új, saját szöveget legyenek képesek alkotni.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a kipróbált feladattípusok nem csak a magyar szövegek megértésében és alkotásában válnak támasszá a diákok számára, hanem a megszerzett készségek birtokában, bármelyik más nyelv szövegeinek értelmezése és alkotása során is javuló tendencia figyelhető meg.

A kötet különlegessége és hasznossága abban is rejlik, hogy a feldolgozandó szövegek az ECL nyelvvizsga szóbeli témaköreit érintve, egyszerre készít fel a vizsga szóbeli és írásbeli részeire. Ahogy a nyelvvizsga a komplexitásra, úgy a kötet feladatai is az összetettségre alapulnak, szem előtt tartva a nyelvvizsga követelményrendszerét. A hétvégi magyar iskolák időkerete nagyon szoros, a heti két tanóra vagy a kétheti három tanóra megköveteli, hogy ezt az időt hasznosan, minél több ismeret átadására fordítsuk. Így a tankönyv feladatlapjai is arra törekcszenek, hogy az adott időkeretet 100%-an kiaknázzák, és érdemi munkával töltsék meg.

Az ECL nyelvvizsga szóbeli témái huszonhárom témakör köré csoportosulnak, így a feladatlapok is követik ezt a számot azzal az eltéréssel, hogy mindegyik témakörhöz kétféle feladatlapot alkottam meg.

Az első típusú feladatlap, mint egy bevezetőül szolgál a témakör feldolgozásához, egy úgynevezett „Témában vagy!” érzést nyújt a diákok számára. Ezen feladatlap célja a szókincsfejlesztés, a már meglévő tudás rendszerezése a témában, mindezt helyesírási feladatok és rövid

szövegalkotási gyakorlatokon keresztül. A második típusú feladatlap különböző szövegtípusok felhasználásával, konkrét ismeretet szolgáltat a témakörhöz, amely ismeretek teljes mértékben felhasználhatók lesznek inspiráció gyanánt a szóbeli vizsgához. A feladatlap megtanítja a diákoknak azokat a lépéseket, amelyek segítenek tájékozódni a szöveg egészében, ezáltal lehetővé téve a szövegek egyszerűbb és gyorsabb értelmezését. A szövegek értelmezésével egyidejűleg, a szövegalkotási módszerekkel is megismerkednek a diákok. A feladatlap utolsó feladattípusa mindig egy szövegalkotási feladattípus az adott témához kapcsolódóan, amely differenciált, ezáltal könnyen igazítható a diákok nyelvi szintjéhez is.

Röviden összefoglalva a tankönyv kétféle feladatsora egyszerre ismerteti meg a hétvégi magyar iskolák diákjait a nyelvvizsga felsőfokú, C1 témaköreivel, szókincset és helyesírást fejlesztve, szövegértési és szövegalkotási feladattípusokkal, amelyek képessé tesznek a különböző szövegek béli tájékozódásra, megtanítva rövidebb és hosszabb szövegek alkotására. Teszik mindezt úgy, hogy megkönnyítik a sikeres felkészülést a magyar nyelvvizsgára, valamint képessé tesznek bármilyen nyelvű szöveg könnyebb értelmezésére és alkotására.

Kedves Kollégák, kedves Diákok, remélem és kívánom, hogy kötetem használata mindannyiőtok számára nagy segítség és sikerélményekkel teli lesz és legyen. Használjátok olyan lelkesen, amilyen lelkesen én készítettem számotokra. Kívánom, hogy a felkészülés végén sikerüljön majd megszereznetek a jól megérdemelt jutalmatokat, az ECL felsőfokú nyelvvizsga bizonyítványt.

Sok sikert kívánok a felkészüléshez és a vizsgához!

Szabó Krisztián: Recenzió -
Zsolnai József: A tudomány egésze;
a magyar tudomány tudománypedagógiai szemléje

Zsolnai József (2005): A tudomány egésze; a magyar tudomány tudománypedagógiai szemléje. Műszaki Kiadó – Budapest.

Zsolnai József számára nagyon fontos volt, hogy a különböző tudományterületek „beszélő” viszonyba kerüljenek egymással, illetve hogy csökkenjen a tudományterületek közötti szakadék. Így több kiadvány megjelenését is támogatta, illetve saját kiadványokat is írt a témában. (Zsolnai, 2005, 11.)

2005-ben jelent meg a *A tudomány egésze, a magyar tudomány tudománypedagógiai szemléje* című könyve.

A könyv előszavában olvashatunk arról, hogy Zsolnai úgy érzi, még mindig nem érkezett el az enciklopédikus műveltség iránti társadalmi igény.

Akciókutatásokba is belekezdett, hogy feltérképezze, mely életkortól kezdhető el a kutatásra való nevelés, emellett arra is törekedett, hogy a tudományos szakmák között párbeszéd alakuljon ki. Ezért született meg az alábbi kutatástani és tudománytani antológiája, amely segítené a leendő kutatók körében az inter- és multidiszciplináris tájékozódást, bővíteni módszertani tájékozódásuk lehetőségét, azáltal, hogy az autentikus szerzők interpretálásában juthatnának inspiráló információkhoz a tudományok egészéről. (Zsolnai, 2005, 15)

2001-ben felkérő levelet írt 450 tudós, hogy a cél érdekében biztosítsanak-e számára anyagokat. A megjelenés előtt kérte, hogy aktualizálják az anyagokat, így végül 328 tanulmányt választott be. A könyvhöz CD-is tartozik, amelyen megtalálhatóak a részletes tanulmányok. A könyvben a kutatókról készített fényképek is megtalálhatóak illetve a kutatási területük, tudományos fókuszuk és a tanulmányuk címe, annak bibliográfiai adatai is.

A bevezetés két fejezetből áll, amelyben a szerző azt járja körül, hogy hogyan válhat egy tanító a tudománypedagógia elkötelezettjévé. Életrajzi elemekkel tarkított ez a rész. Az új tudás feltárásához, leírásához előzetes tudás- és problémaháttér szükséges. Minden kutató más módon jut el az új ismeret birtokába. A folyamatos olvasás, a szakirodalmak tanulmányozása elengedhetetlen a tudományok megismeréséhez. A szerzőt leginkább a Magyar Tudomány folyóirat inspirálta célkitűzéseiben. Az 1972-ben a Köznevelés című folyóiratban megjelent Pedagógiai jegyzetek műveltségről, tudományról című írásában adott közre egy olyan pedagógiai koncepciót, mely a tudomány tanulására és taníthatóságára ad mintát.

2004-ben dr. Csermely Péter biokémikus biztatására összefoglalta azon törekvéseit, amelyek arról szólnak, hogy a tudományos alkotómunkába bevezetés már 10 éves kortól lehetséges. Szemléletét kritikák is érik, erről is vall művében. Ő kitart szemlélete mellett, hiszen soha sem tudhatjuk, hogy „*az osztályteremben szorgoskodó gyerekek közül lesz Ady Endre, Pauler Ákos vagy Teller Ede*”. (Zsolnai, 2005, 23) Szorgalmazza, hogy az óvó- és tanítóképzésben kapjon nagyobb szerepet a tudomány és a kutatás vizsgálata. Természetes a pedagógiai munkájukban is alkalmazniuk kellene.

Az ÉKP mozgalom keretei között megvalósuló tudományra nevelésbe is bepillantást nyerhet az olvasó.

Zalabéren, egy kis faluban az általános iskolában tudományos diákköri munkára nevelik a gyerekeket. Számos izgalmas feladattal, területtel foglalkozhattak az érdeklődő gyerek és pedagógusai. A személyenkénti témaválasztás és a szükséges szakirodalom feltárása nem könnyű feladat. A gyerekeknek távolabbi könyvtárba kellett utazniuk, ahol szembesültek azzal, hogy a

felnőtt olvasó térben nincs helyük. A gyermekkönyvtárban olvashatták a kiválasztott szakirodalmakat. Ezután online térben keresnek-kutatnak a szakirodalmak között. Az anyaggyűjtés után a műfajválasztás következik, majd a szövegezés, a formába öntés. Miután a munka elkészült, bemutatták, vitára bocsátották helyi szinten, majd kiválasztották a legjobb munkákat az országos megmérettetésre. Régióként szervezték a versenyeket és később az általános iskolai TDK-s munka kapcsolatot teremtett a középiskolai és az egyetemi tudományos munkával is. Az alábbi rész véleményem szerint meghozhatja a kedvet ahhoz, hogy valaki belevágjon a tudományos életre nevelésbe, mert jól körvonalazza a menetét. Kitér a nehézségekre is, nem rejti el azokat. (Zsolnai, 2005, 29)

A bevezetés után nyolc fejezet következik a könyvben.

Az első fejezetben a szerző Apáczai Csere János Magyar Encyclopaediája előtt tiszteleg. A szerző azzal a többlettel szeretne az Apáczai-féle műhöz hozzájárulni, hogy a tudományos reflexiót segítő információkat kínál rendszerszerű, modellszerű elrendezésben, diszciplináris tagolásában a 66 tudományág együttálltatásához, együttes tanulmányozásához. (Zsolnai, 2005,33)

A második fejezetben a recepció és a kreativitás kapcsolatát, problémakörét járja körbe a szerző. Ebben a fejezetben is több tanulmányt említ meg, illetve hivatkozik rájuk. Kitér Palló Gábor Nyitott magyar kultúra című kutatására, amelyben nem kapott helyet a pedagógia helyzetének alakulása a recepció és a kreativitás tekintetében. Ennek lehetséges okain töpreng a szerző. Emellett ebben a részben az 1975-ben Csökölyben végzett NYIK nevelési kísérlet keretei között zajló cigány kisiskolások végzett fejlesztő munkájába (önművelésre, alkotásra, kommunikációra szoktatás) is bepillantást nyerhetünk. (Zsolnai, 2005, 37)

A harmadik fejezetben a tudánypedagógia fogalmi keretéről, a tudánypedagógia és a kutatómódszertan egymáshoz való viszonyáról és a tudánypedagógia és a tehetségigérek felkutatásáról olvashatunk. A tudánypedagógia fogalmát a szerző vezette be a magyar szakirodalomba, amely Zsolnai szerint „*a pedagógiának mint ismeretrendszernek, illetve a pedagógiai gyakorlat világának egyik olyan lehetséges elme, összetevője, mint olvasás-, az irodalom- vagy a történelempedagógia, természetesen azzal a megszorítással kiegészítve, hogy a tudánypedagógiai észjárásba és tevékenységbe nemcsak a tudomány eredményeinek a számbavétele tartozik, ha nem az a mód is, ahogyan az eredmények születnek. Tehát a kutatómódszertan maga.*” (Zsolnai,2005, 41)

A tudománypedagógiához tartozik a tudomány szervezeteinek a megismerése, a kutatók életének tanulmányozása és a kutatások során keletkezett eredmények tanulmányozása és megértése is.

Körüljárja a kreatológia és a tehetségtan fogalmát, emellett a közöttük lévő azonosságokat és különbségeket is feltárja. A tehetségkutatást nemzetpedagógiai ügynek tartja.

A kreatológia az emberi alkotás létrejöttét több tudományág nézőpontjából vizsgálja, melyek részei, területei az alábbiak: alkotáspszichológia, alkotásszociológia, alkotástipológia, alkotásmódszertan, alkotástörténet. A tehetségannak a szerző szerint nincs olyan mértékben rendezett szakirodalma, mint a kreatológiának. A tehetségtan az alkotó egyén eredeti teljesítményével, annak létrejöttével és érvényesülésének a menetével foglalkozik. Mindegyik középpontjában az alkotó ember áll. (Zsolnai, 2005, 49)

Zsolnai kitér arra, hogy a ma iskolája, a mai tömegoktatás nem ad arra lehetőséget, hogy a tanulók szellemi természetű alkotásigényüket kielégítsék, azokat megéljék. Nem biztosítottak az oktatás szereplőinek a kitörési lehetőségeik. Akkor teljesülhetnének ezen törekvések, ha differenciált tanulásszervezést alkalmazunk az oktató-nevelő munkában. Az is bizonyított, hogy heterogén osztályokban a különböző képességű tanulók jobban teljesítenek. Zsolnai NYIK tantárgyi programja biztosítja a fentebb említetteket.

Megtudhatjuk azt is, hogy a tudományos alkotásra leginkább a tizennyolc év utániak alkalmasak. Emellett tagozatos osztályokba családi karriertervezési megfontolások alapján kerülnek a gyerekek, ezen okból kerül választásra ezen oktatási forma. Ez a folyamat a repetitív teljesítmény legitimizálása. Zsolnai programjaiban lehetőség nyílik a tehetségígéretek felismerésére és gondozására, fejlesztésére, hiszen a 12 évfolyamra kidolgozott programban 60 féle tárggyal foglalkozhatnak, melyek keretében tanulhatnak például kommunikációt, emellett gazdag művészeti nevelésben részesülnek. (Zsolnai, 2005, 59)

A pedagógusok szerepére is kitér a tudományos kutatás alapjainak tanításának a tekintetében. Úgy véli, csak *„olyan emberek lehetnek pedagógusok, akik egyben alkotó emberek is.”* (Zsolnai, 2005, 61)

Zsolnai kutatásában kimutatta, hogy a művészetek (5-6 éves éven) és a tudományágak (10 éves koruktól) területén már képesek eredeti alkotásokat készíteni, azokat énképükbe beépíteni. Emellett kifejti azt is, hogy a tudomány világa is lehessen az egyén egyik önmegvalósítási terepe. A megszerzett ismereteket, képességeket tudja használni a munkájában illetve a mindennapi életében is.

2004-ben a tudománpedagógiai gondolkodás bekerül a NAT-hoz készített kerettantervbe.

A tudománpedagógiai gondolkodás sarokköve, hogy széles társadalmi réteg érdeklődési körébe tartozzon bele a különböző tudományos diszciplínák közötti párbeszéd nyomonkövetése és szorgalmazása. Ezt segítik a kötet 64 tudományág területén bemutatott tanulmányok. A szerző a tudományművelés konfliktusos világára is kitér. Fontos, hogy a kutatójelöltek felkészítsük a konfliktusos helyzetek megoldására és az esetleges csalódások feldolgozására is. (Zsolnai, 2005, 65)

A negyedik fejezetben a tudomány és a kutatásra vonatkoztatható ismeretek kerülnek elkülönítésre. Betűrendben találhatóak meg a tudománytan és a kutatástan körébe tartozó diszciplínák és témák, amelyeket grafikusan is szemléltet a szerző, hogy jobban láttathassa az összefüggéseket. A fejezetben a tudománpedagógia is részletezésre kerül, mint tudásterület és mint ismeretrendszer tekintetében is. Ismeretrendszer tekintetében 11 részterületet emel ki a szerző, mint például pedagógiai filozófiai kérdések, a tantervek és a tantárgyak tudománpedagógiai felülvizsgálata, pedagógus-továbbképzés a tudománpedagógiai látásmód érdekében, a tudománpedagógiai, az etnikumok és régiók kapcsolatára, hatásmechanizmusukra. (Zsolnai, 2005, 117)

Az ötödik fejezetben a magyarországi tudományművelés– és népszerűsítés, illetve a kutatói utánpótlásnevelés törekvésit tekinthetjük át. Két modellt mutat be a szerző: az Akadémiáét illetve a Magyar Akkreditációs Bizottságét. A Mindentudás Egyetemére mintaként tekint a szerző a tudománynépszerűsítés tekintetében. A Tudomány– és kutatásmódszertani tanterv is megtalálható ebben a részletben, amely nagyon részletes és szemléletes. Megtalálhatóak benne tantervi problémakörök: gazdálkodási, a tömegek mindennapi tragédiái, azok feldolgozási lehetőségei, a tudománpedagógia tanulásának céljai is. A továbbhaladás minimális és optimális szintjei is meg vannak határozva. (Zsolnai, 2005, 226)

A hatodik fejezetben szerepel a 64 tudományág, 328 szerző, 335 tanulmány tematizálva, azaz rendszerbe foglalva. Részletesen a CD-n olvashatóak. A kutatók fotóival zárul ezen fejezet.

A hetedik fejezetben a Magyar Tudomány című folyóirat 2000–2004 között keletkezett új tudományos témáit mutatja be a szerző táblázatos formában.

A nyolcadik fejezettel zárul a könyv, amelyben a szerző feladja mindenkinek a leckét, amely a következőket tartalmazza: alkotás, diskurzusképeség, korrekt recepció, tudománpedagógia önreflexió. (Zsolnai, 2005, 306)

A könyv elérte a célját, hiszen a Magyarországon művelt magyar tudomány egészéről leltálszerű áttekintést adott, emellett hatékonyan körüljárta, hogy hogyan lehet iskolai keretek között a tudámpedagógia területét alkalmazni.

Meglátásom szerint minden kutató és pedagógus számára hasznos olvasmány lehet, hiszen szakszerűen, de egyben jól érthetően tárja fel benne a szerző a meglátásait rengeteg kutatási eredményt alapul véve, amelyek közül többet a szerző is elvégzett.

Valóban fel van adva a lecke! A ma iskolája valóban az alkotásra nevel-e, ad erre kellőképp lehetőséget?

Remélem, hogy efelé tartunk, hiszen igyekszünk az egyéni sajátosságokat figyelembe venni, segítjük tanítványainkat, hogy kibontakozhassanak, céljaikat elérhessék, akár, ha a tudományos életet választják.

Fontos üzenet, az is hogy minden egyén ismerje meg a szűkebb és tágabb környezetét.

A legfontosabb, hogy érdeklődő, nyitott, egyetemes értékeket ismerő és alkalmazó embereket, generációkat neveljünk föl.

Ilyenek vagyunk mi

Pereszlényi Erika: Nürnberg, a magyar diaszpóra kiemelt helyszíne

A cikk írója a Nürnbergi Magyar Iskola tanára. A fotókat a cikk szerzője készítette.

A Nürnberg és környékén élő gyerekek és családok is abban a kivételes helyzetben vannak, hogy van egy különlegesen erős magyar közösség, ahol szívesen várják őket minden második hétvégén.

Szólhatna ez a beszámoló is olyan jelenségekről, ami a legtöbb diaszpórában működő magyar intézmény esetében is megfigyelhető, mint például a heterogén csoportok, az „új generációs” családok, vagy a magyar nyelvet szinte alig beszélő, értő diákok jelenléte. Ugyanígy hasonló a pedagógus, az állandó helyiség, iskolaépület, valamint az anyagi források hiánya.

Most azonban egy másik szemszögből mutatjuk be a Nürnbergi Magyar Iskolát és annak jelentőségét.

11 éve alapítottuk az iskolát csodálatos, fantasztikusan képzett, elhivatott pedagógusokkal. Az iskola nagyon hamar egy igazi magyar közösségé vált. A családok, a diákok értették, érezték, hogy mi a cél. Közös formáltuk az oktatást a Bajorországi Magyar Iskola Konzuli Modelljéhez alkalmazkodva. Közös fejlődünk, hiszen a diaszpórában oktatni, közösséget formálni, magyarságunkat megőrizni egészen más, mint mindezt az anyaországban megtenni. Nem nehezebb vagy könnyebb, hanem egyszerűen más.

A szakmai csapat megfogalmazta a klasszikus oktatási, kulturális célokat, azonban a társadalmi változások átírták mindezt, és már nem csak azt kellett szem előtt tartásuk, hogy miképpen támogatjuk a diákok, családok magyar nyelvű képzését, identitástudatának fejlesztését, hanem azt is, hogy milyen módon készítjük fel a diákokat, sok esetben a szülőket is a hazaköltözésre, illetve a magyarországi intézményi becsatlakozásra.

Már nem csak a klasszikus külföldre történő kitelepülés volt egy központi kérdés, hanem a lehetőségek szerint irányított hazaköltözés, illetve az ebben történő közreműködés. A hétfégi iskolák nem tudják pótolni vagy helyettesíteni a magyarországi iskolai képzést, azonban hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a nyelvi, kulturális hiányosságok, illetve a tananyag ismeretének hiánya kisebb legyen, továbbá azokra a hangsúlyos témákra készítsük fel a diákokat, amikről tudják, hogy a hazai oktatási rendszerben fókuszban állnak.

Külön előny volt, hogy a pedagógusok magyarországi intézményi tapasztalatokkal rendelkeztek, illetve rendszeresen részt vettek a diaszpóra magyar oktatóinak szóló szakmai továbbképzéseken, konferenciákon. A győri Széchenyi István Egyetem képzése, a Nemzetpolitikai Államtitkárság által szervezett Hétvégi Magyar Iskolák Konferenciája minden alkalommal lehetőséget biztosított az aktuális pedagógiai stratégiák megismerésére és elsajátítására. Ezek a rendezvények teret biztosítanak arra is, hogy a jellemzően nem főállású pedagógusok minden egyes alkalommal újult erővel és feltöltődve térjenek vissza a fogadó állam intézményibe, és képviseljék azt a különleges kulturális többletet, amelyet a magyar anyanyelv, a magyar kultúra jelent számukra.

A diaszpórában működő minden magyar intézmény kizárólag az elkötelezett - néha megszállott - munkatársak, segítők által működhet. A közösségek tagjai sok esetben fel sem ismerik, hogy milyen különleges „szupererővel” rendelkeznek, melyek ezekben a közösségekben alakulnak ki és erősödnek meg.

Mi biztatunk minden pedagógust, szülőt, hogy tudatosítsa gyermekében mindezt, és büszkén vállalja az identitását!

És most befejezésként néhány klasszikus információ a Nürnbergi Magyar Iskoláról:

Júliusban ér véget az iskola 11. tanéve, így már valós az, hogy komoly tapasztalattal rendelkeznek a PEDAGÓGUSOK (igen, így csupa nagy betűvel), a diákok és a szülők is. A klasszikus magyar nyelv és irodalom, valamint a kulturális örökség oktatása mellett minden diaszpórában működő közösség kiemelt feladata a magyar identitás átadása, fejlesztése. A gyerekek sok esetben többgenerációs családokból vagy vegyes házasságból származnak, így már nem mindig egyértelmű, hogy a magyar az anyanyelv, vagy esetleg származási nyelvként van jelen az életükben.

Az iskola minden tanévben 20 alkalommal tart foglalkozást korcsoportos osztályoknak. Részben magyar tankönyvek, és nagyobb részt a pedagógusok által összeállított, az egyedi igényekre megalkotott tananyag segítségével.

Az iskolai előkészítő csoportba járnak a legfiatalabb diákok, míg ezt követően sajátítják el a magyar ABC betűit, az olvasást, illetve a későbbiek folyamán a magyar irodalom, nyelvtan, történelem és honismereti témákat a korosztálynak megfelelő módon. Az iskola lehetőséget biztosít az ECL nyelvvizsgára is az idősebb diákok számára.

Nürnbergben hosszú évtizedek óta működnek magyar egyesületek, egyházi közösségek, cserkészcsoporthoz, néptáncgyűjtéshez, különböző magyar csoportokhoz. Minden ilyen kezdeményezés

egyedi és különleges. A helyi közösség összefogása, egymás kölcsönös támogatása igazán eredményes és példaértékű. Az átjárhatóság a gyerekek, családok számára mindig biztosított, így egy gyerek egyszerre lehet részese például a magyar oktatás, a cserkészfoglalkozások, az egyházi, keresztényi értékképviselés, vagy akár a magyar néptánc varázslatos világának.

Végezetül szeretnénk megköszönni a diákok és szülők bizalmát, valamint a társiskoláknak, a Bajorországi Magyar Iskola vezetőjének, K. Lengyel Zsoltnak, és minden munkatársának, a magyarországi intézményeknek, szervezeteknek, egyetemnek mindenkor támogatását.

A Nürnbergi Magyar Iskola minden munkatársa ezentúl is, mint eddig is, szeretettel, elköteleződéssel szolgálja azt a nemes célt, hogy a magyar nyelvet és kultúrát a lehető leghitelesebb módon adja át.

SULI BULI

2017 / 2018

Suli Induló

Minden szombat reggelén magyar suliban vagyok én, vár ott rám sok jó barát és pár bölcs tanár.

Lehetsz nagy, kicsi és ovis van történet, nyelvtan, irodalom is,

ABC-től a Himnuszig megtanulhatsz mindent itt, mese, mondóka könyv s ének szórakoztat téged.

Minden szombat reggelén magyar suliban vagyok én, ott van sok jó barát és pár bölcs tanár.